

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Offentlig versjon

Resultatrapport for finansforetak

1. halvår 2017

Dato:
21.08.2017

|

|

|

Innhold

INNHold	3
1 HOVEDINNTRYKK	4
2 MAKROØKONOMISK BAKGRUNN	6
3 NORSKE OG NORDISKE FINANSKONSERN	8
NORSKE FINANSKONSERN	8
NORDISKE FINANSKONSERN	9
4 KREDITTINSTITUSJONER OG FINANSIERINGSFORETAK	12
5 FORSIKRING OG PENSJON	25
LIVSFORSIKRINGSFORETAK	25
PENSJONSKASSER	28
SKADEFORSIKRINGSFORETAK	32
6 RESULTAT OG BALANSE FOR HVER BRANSJE	35
7 TABELLER FOR GRUPPER AV FORETAK	41
BANKER	41
FINANSIERINGSFORETAK	44
PENSJONSKASSER	45

Redaksjonen ble avsluttet 21. august 2017. Alle tall er foreløpige, og det tas forbehold om endringer.

Kilde for alle tall er Finanstilsynet, så fremt annet ikke er angitt.

1 Hovedinntrykk

Bankenes samlede inntjening i første halvår i 2017 var på nivå med samme periode året før. Resultat før skatt utgjorde 1,1 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK). Som følge av økning i bankenes egenkapital det siste året sank likevel egenkapitalavkastningen et halvt prosentpoeng, til 11,3 prosent.

Betydelig lavere tap på utlån enn i samme periode i 2016 bidro til gode resultater. Totale tap tilsvarte 0,15 prosent av utlån. Nedgangen i tapsnivå kan særlig tilskrives gruppen av de større bankene, som mer enn halverte tapsnivået fra året før. Også gruppene av mellomstore og mindre banker hadde lavere tap enn ett år tidligere.

Bankenes netto renteinntekter økte, og var på det høyeste nivået sett i forhold til GFK siden 2005. Synkende pengemarkedsrente bidro til betydelig bedring i rentemarginen på utlån (i forhold til NIBOR) siden årsskiftet. Risikopåslagene på obligasjonsfinansiering sank ytterligere i andre kvartal, og bidrar til bedringen i nettorente. Som følge av nedgangen i pengemarkedsrenten sank innskuddsmarginen til nær null ved utgangen av første halvår.

Andre inntekter var betydelig lavere enn ett år tidligere. Hovedårsaken til dette var at bankene i 2016 hadde store gevinster på salget av eierinteresser i Visa Europe. Negative verdiendringer på sikringsinstrumenter bidro samtidig til at netto kursgevinster på finansielle instrumenter var lavere enn året før. Totale driftskostnader økte svakt siste år, påvirket av innføringen av skatt på finansielle aktiviteter fra årsskiftet. Som følge av lavere driftsinntekter enn året før steg det samlede kostnad-/inntektsforholdet med i overkant av ett prosentpoeng, til 47 prosent.

Utlånsveksten i bankene økte ytterligere i andre kvartal, til 6,3 prosent siste tolv måneder. Utlånsveksten for filialer av utenlandske banker er lavere enn veksten for norske banker. Veksten i utlån til personkunder var fremdeles høy, til tross for en svak reduksjon i andre kvartal. Norske banker hadde en vekst til personkunder på 7,8 prosent, mens veksten for utenlandske bankers filialer var 4,5 prosent ved utgangen av juni. Utlånsveksten til innenlandske bedriftskunder har økt de siste to kvartalene, til 4,5 prosent for norske banker og 4,1 prosent for de utenlandske filialene. Andelen misligholdte lån i utlånsmassen gikk noe ned det siste året, og utgjorde 1,1 prosent.

Bankene hadde en betydelig økning i innskudd fra kunder siste år, med 9,5 prosent. Innskuddsdekningen, inkludert utlån ført i deleide OMF-foretak, økte dermed med nær 2 prosentpoeng siste år, til 61 prosent.

Årsveksten i forbrukslån til norske kunder gikk svakt ned fra forrige kvartal, men var fremdeles svært høy, med 16 prosent ved utgangen av første halvår. Veksten er sterkest i foretak med forbrukslån som hovedvirksomhet, mens andre banker i hovedsak har kun moderat vekst for disse produktene.

Livsforsikringsforetakene¹ fikk et resultat før skatt på 4,3 mrd. kroner (0,6 prosent av GFK) i første halvår 2017, mot 3,8 mrd. kroner (0,6 prosent av GFK) i første halvår i fjor. Betydelig økning i urealiserte gevinster, i hovedsak som følge av oppgang i aksjemarkedene, bidro til at det verdijusterte resultatet økte fra 6,7 til 14,2 mrd. kroner i samme periode.

Bokført avkastning i kollektivporteføljen var 4,3 prosent (annualisert), mot 4,5 prosent i første halvår 2016. Verdijustert kapitalavkastning, som også inkluderer urealiserte gevinster, økte fra 4,5 til 6,0 prosent (annualisert).

Sammensetning av investeringene i kollektivporteføljen har endret seg lite det siste året. Aksjeandelen var 16 prosent ved utgangen av første halvår. Det er imidlertid store variasjoner i foretakenes aksjeandel, fra 6 til 32 prosent. Utlån og fordringer til amortisert kost har økt betydelig de siste par årene, og fortsatte å øke noe i første halvdel av 2017. Veksten er blant annet drevet av en økning i utlån med pant i bolig, hovedsakelig ved porteføljeoverføringer innen samme konsern.

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 4 mrd. kroner i første halvår 2017, mot 3 mrd. kroner i samme periode i 2016, som tilsvarer en økning fra 2,0 til 2,6 prosent av GFK. Bedringen i resultatet er i hovedsak drevet av verdioppgang på aksjeporteføljen. Bokført avkastning i pensjonskassene var 5 prosent (annualisert), mot 4,4 prosent i samme periode i 2016. Den verdijusterte avkastningen var 8,1 prosent, mot 1,6 prosent i første halvår i fjor.

Skadeforsikringsforetakene (uten captives) hadde et resultat før skatt på 4,5 mrd. kroner i første halvår 2017. Det utgjorde 21,4 prosent av premieinntektene, noe som er en nedgang sammenlignet med samme periode i fjor. Nedgangen skyldes en økning i forsikringsrelaterte driftskostnader, som i hovedsak kan forklares med positiv engangseffekt knyttet til en endring i pensjonsordningen i Gjensidige i første halvår i fjor. Finansresultatet viste en bedring som følge av oppgangen i aksjemarkedene.

Combined ratio var 89 prosent for skadeforsikringsforetakene samlet i første halvår 2017, en økning på fire prosentpoeng sammenlignet med samme periode i fjor. Økningen skyldes hovedsakelig høyere kostnadsprosent som følge av engangseffekten i Gjensidige. Uten denne engangseffekten økte combined ratio med i underkant av to prosentpoeng.

Også for skadeforsikringsforetakene har finansinntektene, og dermed utviklingen i verdipapirmarkedene, stor betydning for det samlede resultatet. Aksjeandelen var 10 prosent ved utgangen av første halvår. Det er om lag samme nivå som ved tilsvarende tidspunkt i 2016. Samtidig ble andelen obligasjoner noe redusert, og utgjorde 39 prosent per utgangen av juni 2017.

¹ Avkastningstallene for livsforsikringsforetak korrigert 07092017

2 Makroøkonomisk bakgrunn

Norsk økonomi

I 2016 var veksten i norsk økonomi den svakeste siden finanskrisen. I første kvartal 2017 tok imidlertid veksten seg opp, og BNP Fastlands-Norge økte med 0,6 prosent fra foregående kvartal, se tabell 2.1. Oppgangen i fastlandsøkonomien var bredt basert. Korttidsstatistikken i andre kvartal er blandet. Detaljhandelen avtok noe i juni, etter en kraftig oppgang i mai. Varekonsumet økte gjennom andre kvartal, industriinvesteringene avtok mens eksporten økte. Det var svak oppgang i sysselsettingen i kvartalet. Arbeidsledigheten har sunket siden sommeren 2016. I andre kvartal 2017 var ledighetsraten målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) 4,3 prosent.

Veksten i samlet kreditt (K3) har tatt seg noe opp siden utgangen av første kvartal, særlig som følge av at fallet i utenlandsgjelden har avtatt, se tabell 2.1. Tolv månedersveksten i innenlandsk kreditt (K2) har steget gjennom andre kvartal. Veksten økte i de ikke-finansielle foretakene, var relativt stabil i husholdningene og avtok i kommunene. I andre kvartal har det skjedd et omslag i boligmarkedet, og prisene har avtatt de siste tre månedene. I juli falt prisene i alle regioner, men nedgangen var særlig stor i Oslo.

Tabell 2.1: Nøkkeltall norsk økonomi, prosentvis vekst

	1.kv.17	2.kv.17	Juli 2017
BNP	0,2		
BNP Fastlands-Norge	0,6		
Boligpris (12 mnd.vekst v/utgang)	11,7*	6,3*	4,8
K3**	1,0	2,2**	
K3 Utenlandsgjeld**	-12,0	-8,1**	
K2*	5,2	5,7	
K2 Husholdninger*	6,7	6,6	
K2 Ikke-finansielle foretak*	2,3	4,0	
Arbeidsledighet (AKU)	4,5	4,4	

* Utgangen av kvartalet (tolvmånedersvekst)

** Utgangen av mai 2017

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Eiendom Norge

Aksje- og rentemarkeder

I første kvartal 2017 var det en betydelig oppgang i aksjemarkedene internasjonalt, se figur 2.1. I andre kvartal og videre inn i tredje kvartal har den positive utviklingen i aksjemarkedene fortsatt i USA og euroområdet, men oppgangen har vært mer moderat enn i første kvartal. Langsiktige renter avtok noe etter å ha steget mot slutten av fjerde kvartal 2016, se figur 2.2. Nivået på de lange statsrentene falt i USA i andre kvartal, hovedsakelig som følge av lavere inflasjonsforventninger og forventninger til en mer gradvis innstramning av pengepolitikken. De lange rentene i Tyskland økte svakt fra inngangen til utgangen av andre

kvartal, se figur 2.2 og tabell 2.1. De korte pengemarkedsrentene i USA økte noe i andre kvartal, i takt med hevingen av signalrenten. I euroområdet var pengemarkedsrenten tilnærmet uendret i samme periode. Verdien av aksjer notert på Oslo Børs økte med 1,7 prosent i andre kvartal 2017, noe svakere enn i euroområdet og USA i samme periode. Fra utgangen av andre kvartal og frem til 14. august har aksjekursene på Oslo Børs økt sterkt og betydelig sterkere enn aksjemarkedene i USA og euroområdet i samme periode. Det var små bevegelser i nivået på de lange norske rentene gjennom andre kvartal. Rentenivået har falt svakt siden utgangen av kvartalet og var per midten av august noe høyere enn på samme tid i 2016. De norske pengemarkedsrentene fortsatte nedgangen i andre kvartal etter å ha falt markant i første kvartal. Inn i tredje kvartal har bevegelsene i Rentenivået vært mindre.

Figur 2.1: Aksjeindekser utvalgte land

Kilde: Thomson Reuters Datastream

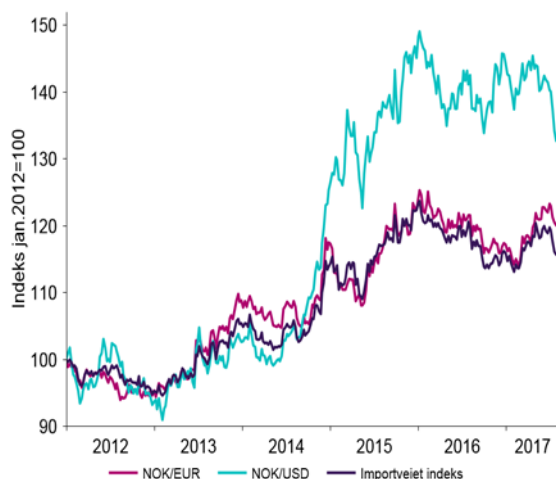
Figur 2.2: Rente på 10-årige statsobligasjoner

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Den norske kronen styrket seg markert mot dollar i andre kvartal 2017, mens kursen mot euro var mer stabil, se figur 2.3 og tabell 2.1. Fra utgangen av andre kvartal og frem til midten av august har kronen styrket seg både mot euro og dollar, se figur 2.3. Kursen mot dollar var da på sitt sterkeste siden sommeren 2015. Den senere tids kronestyrkelse kan trolig ses i sammenheng med stigende oljepris. Oljeprisen var per 15. august om lag 13 prosent høyere enn ved utgangen av andre kvartal.

Figur 2.3: Valutakursutvikling

Kilde: Thomson Reuters Datastream

Tabell 2.2: Utviklingen i verdipapir- og valutamarkedet. Endring i prosent (aksjer og valuta) og basispunkter (renter)

		Nivå	Endringer i basispkt(renter) og % (aksjer og valuta)	
		14.08.2017	2.kv.17	Hittil 2017
Aksjemarkeder,	Norge		1.7	10.0
	USA		2.9	11.6
	Euroområdet		2.3	9.9
	Japan		5.1	5.0
	Verden		3.9	13.4
Statsrenter 10 år	Norge	1.59	2	-11
	USA	2.22	-9	-21
	Tyskland	0.41	14	20
Pengemarkedsrenter 3mnd	Norge	0.81	-16	-36
	USA	1.32	17	32
	Euroområdet	-0.38	-2	-4
Swap renter Norge	2 år	1.08	-10	-21
	5 år	1.43	-3	-13
	10 år	1.87	-4	-8
Valutakurser	EUR/NOK	9.34	1.7	2.9
	USD/NOK	7.92	-7.7	-7.9
	Imp.vektet NOK	103.24	-1.6	-0.2

Kilde: Thomson Reuters Datastream

3 Norske og nordiske finanskonsern

Norske finanskonsern

De største norskeide finanskonsernene, vist i tabell 3.1, er aktører innenfor de fleste delene av finanssektoren. Av disse er det ett finanskonsern, DNB ASA, som er bankdominert. DNB ASA er det største norske finanskonsernet med en forvaltningskapital på 2 723 mrd. kroner ved utgangen av første halvår 2017. Blant de forsikringsdominerte konsernene er KLP-konsernet størst, med en forvaltningskapital på 627 mrd. kroner ved utgangen av første halvår 2017.

Tabell 3.1: Resultat før skatt og egenkapitalavkastning for norskeide finanskonsern

	1. halvår 2017			1. halvår 2016		
	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.	Mill. kr.	% av GFK	EK-avkastn.
DNB ASA	12 743	0,9 %	9,7 %	12 534	1,0 %	10,5 %
Storebrand	1 351	0,5 %	10,9 %	1 114	0,4 %	9,7 %
SpareBank 1 Gruppen	904	2,8 %	19,0 %	912	3,1 %	17,4 %
KLP-konsernet	1 946	0,6 %	5,9 %	1 378	0,5 %	11,5 %
Gjensidige Forsikring ASA	2 868	4,1 %	21,1 %	3 318	5,1 %	21,7 %

Kilder: Kvartalsrapporter. For KLP-konsernet er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet.

DNB ASAs resultat før skatt utgjorde 0,9 prosent av gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK) i første halvår 2017, hvilket er en reduksjon på 0,1 prosentpoeng fra samme periode i fjor. Egenkapitalavkastningen falt med 0,8 prosentpoeng. Negative verdiendringer på basis-swappene forklarer deler av det svekkede resultatet. I tillegg bidro gevinst på salget av Visa Europe til høyere inntekter i første halvår i fjor. Dersom man ser bort fra denne engangseffekten bidro lavere utlånstap til et bedre resultat i første halvår 2017. Bedring i netto renteinntekter bidro også positivt sammenlignet med samme periode i fjor.

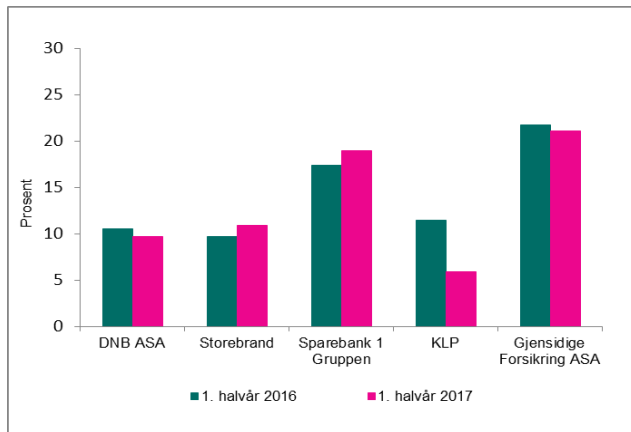
I Storebrand-konsernet (Storebrand ASA) utgjorde resultat før skatt 0,5 prosent av GFK i første halvår 2017, en økning på 0,1 prosentpoeng sammenlignet med første halvår i fjor. Sterk vekst i innskuddspensjon og et godt finansresultat var de to viktigste bidragene til resultatet. Forsikringsresultatet økte med 24 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Egenkapitalavkastningen for Storebrand-konsernet økte med 1,2 prosentpoeng.

Sparebank 1 Gruppens resultat før skatt, som ikke inkluderer eierbankenes resultater, falt med 0,3 prosentpoeng til 2,8 prosent av GFK. Sparebank 1 Forsikring (livsforsikring) hadde om lag samme resultat i første halvår 2017 som i samme periode i fjor, mens Sparebank 1 Skadeforsikring oppnådde bedre resultat enn i første halvår 2016. Som følge av konsernjusteringer ble samlet resultat for Sparebank 1 Gruppen noe svakere enn i samme periode i 2016. Egenkapitalavkastningen for Sparebank 1 Gruppen var hele 19 prosent, en økning på 1,6 prosentpoeng fra samme periode i 2016.

KLP-konsernets resultat før skatt utgjorde 0,6 prosent av GFK i første halvår 2017, en økning på 0,1 prosentpoeng fra samme periode året før. Resultatet i første halvår ble drevet av godt avkastningsresultat, hovedsakelig som følge av oppgang i aksjemarkedet. Egenkapitalavkastningen falt likevel med 5,6 prosentpoeng til 5,9 prosent, som følge av både høyere skattekostnad og økt egenkapital i perioden. Kursreguleringsfondet økte med 7,1 mrd. kroner i første halvår 2017 til 35,4 mrd. kroner.

Gjensidige Forsikring ASA hadde et resultat før skatt som utgjorde 4,1 prosent av GFK i første halvår 2017, en reduksjon på 1 prosentpoeng fra samme periode i fjor. Egenkapitalavkastningen falt med 0,6 prosentpoeng fra første halvår 2016 til 21,1 prosent ved første halvår 2017. Svakere halvårsresultat enn året før skyldes hovedsakelig at foretaket i første kvartal 2016 hadde en engangsinntekt på 477 millioner kroner som følge av endringer i ytelsespensjonsordningen for egne ansatte. Finansresultatet var bedre i første halvår 2017 enn i samme periode i fjor, i hovedsak som følge av økt avkastning på aksjer og eiendom.

Figur 3.1: Egenkapitalavkastning

Kilder: Delårsrapporter. For KLP er egenkapitalavkastningen beregnet av Finanstilsynet (basert på resultat etter skatt).

Figur 3.2: Børsutvikling for norske finanskonsern

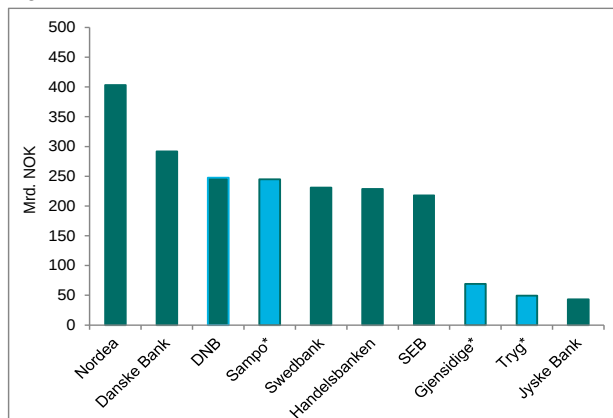
Kilde: Thomson Reuters Datastream

I første halvår 2017 var aksjekursutviklingen positiv for Gjensidige Forsikring ASA, DNB ASA og Storebrand ASA med en økning på henholdsvis 3, 10 og 22 prosent siden utgangen av 2016.

Nordiske finanskonsern

Nordea er det største nordiske finanskonsernet målt etter både forvaltningskapital og markedsverdi, se figur 3.3. DNB er det tredje største konsernet vurdert til markedsverdi, og det femte største målt etter forvaltningskapital. Sju av de ti største konsernene er bankdominerte, og sju av de åtte største har virksomhet i Norge.

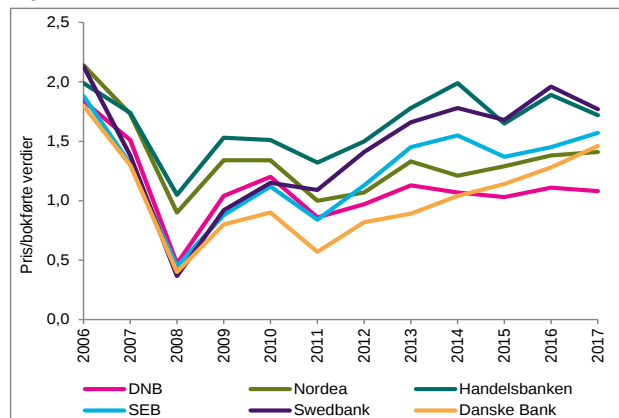
Figur 3.3: Markedsverdi nordiske finanskonsern

Kilde: J.P. Morgan, 3. august 2017

*Sampo, Gjensidige og Tryg er forsikringsdominert

Figur 3.4: Pris/bokført verdi

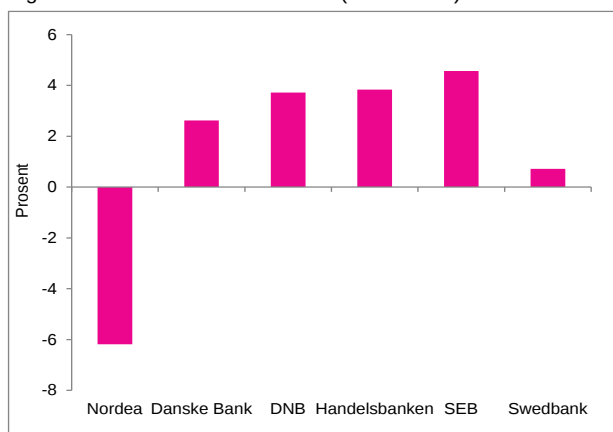

Kilde: J.P. Morgan, 3. august 2017

Swedbank og Handelsbankens aksjer har de siste årene vært høyest verdsatt av nordiske bankaksjer målt etter bokførte verdier (P/B), se figur 3.4. Målt etter markedsverdi i forhold til løpende inntjening (P/E), lå Handelsbanken høyest med en børskurs på 14,7 ganger inntjeningen. Danske Bank var lavest verdsatt til en børskurs på 12,1 ganger inntjeningen. DNB var verdsatt til 12,7 ganger inntjeningen, det samme som gjennomsnittet for de store nordiske finanskonsernene.

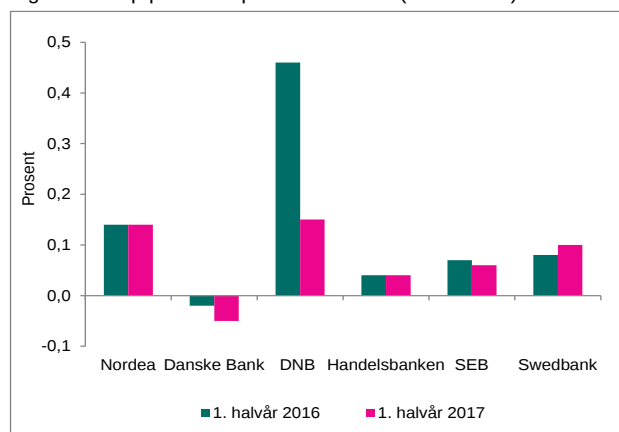
Nordea reduserte utlånene med seks prosent siste 12 måneder, mens DNB hadde en økning på fire prosent, se figur 3.5. Veksten i begge bankene er korrigert for reklassifisering av porteføljene i forbindelse med planlagt sammenslåing av virksomheten i de baltiske landene. Tapsnivået er lavt i de nordiske finanskonsernene, se figur 3.6.

Figur 3.5: Utlånsvekst 12 måneder (lokal valuta)

Kilde: Kvartalsrapporter

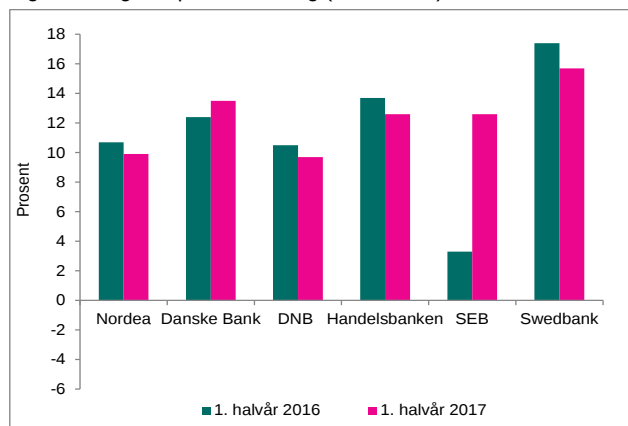
Figur 3.6: Tap på utlån i prosent av utlån (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

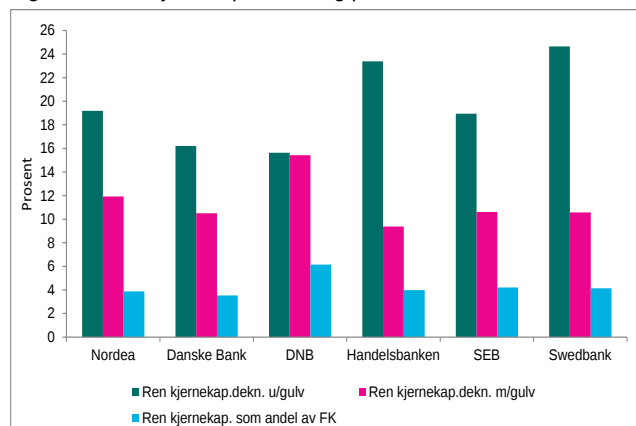
Swedbank hadde høyest egenkapitalavkastning i første halvår 2017 med 15,7 prosent. DNB og Nordea hadde lavest egenkapitalavkastning i første halvår i år, se figur 3.7. Den relativt lave egenkapitalavkastningen i DNB må ses i sammenheng med at konsernet har høyest egenkapital av de nordiske målt i forhold til forvaltningskapital.

Figur 3.7: Egenkapitalavkastning (annualisert)

Kilde: Kvartalsrapporter

Figur 3.8: Ren kjernekapitaldekning per 30.06.2017

Kilde: Kvartalsrapporter

DNB hadde høyest ren kjernekapitaldekning (med Basel I-gulv) ved utgangen av første halvår 2017 med 15,4 prosent, se figur 3.8. Differansen mellom ren kjernekapitaldekning med og uten gulv på beregningsgrunnlaget, varierte fra 0,2 prosentpoeng i DNB til 14,0 prosentpoeng i Handelsbanken og Swedbank. DNB hadde også høyest ren kjernekapital som andel av forvaltningskapitalen med 6,2 prosent.

4 Kredittinstitusjoner og finansieringsforetak

Banker

- Økt nettorente og lavere tap på utlån bidro til bedret resultat
- Høy utlånsvekst til personkunder, noe økende vekst til bedriftskunder
- Svak reduksjon i veksten i forbrukslån i andre kvartal, men fortsatt svært høy vekst

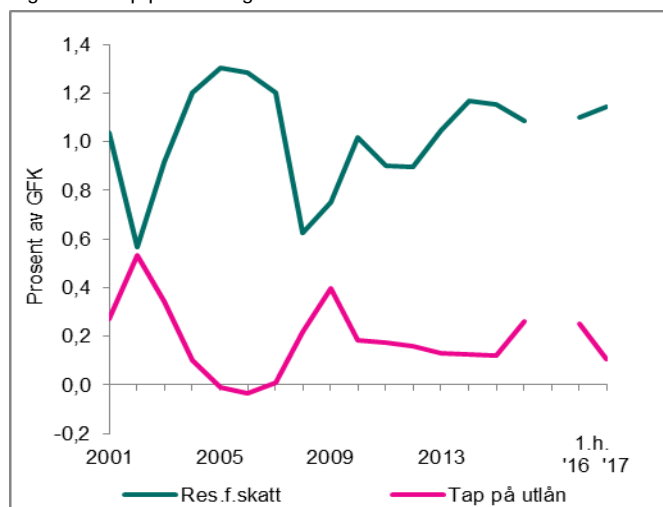
Kapittelet viser aggregert utvikling for samtlige 126 norske banker². For banker som er finanskonsern benyttes regnskapstall for bankkonsern. Når resultatposter sees i forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital (GFK), eller utlån, er prosentsatsene annualisert. Vekstrater gjelder siste de 12 måneder, såfremt ikke annet er angitt. Det vises også, i kapittel 7, utvikling for tre grupper av banker: de syv større bankene (DNB Bank og de seks store regionsparebankene, som utgjør 74 prosent av samlet forvaltningskapital i norske banker), mellomstore banker (24 banker med mer enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 19 prosent av total forvaltningskapital) og mindre banker (95 banker med mindre enn 10 mrd. kroner i forvaltningskapital, som utgjør 7 prosent av total forvaltningskapital).

Resultat

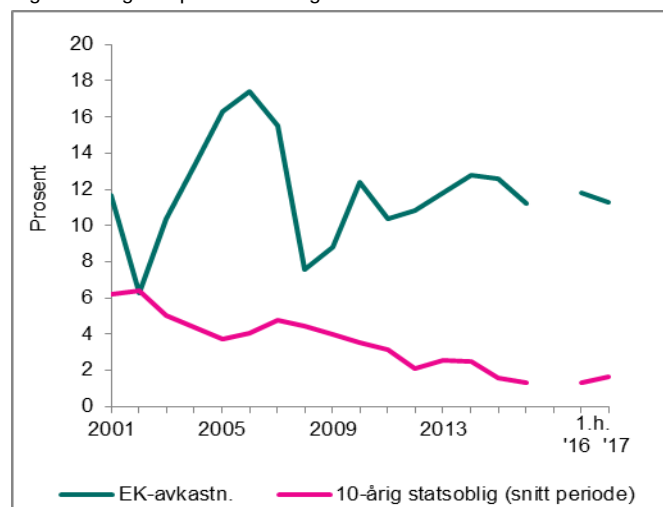
Bankene oppnådde samlet sett et noe bedre resultat i første halvår 2017 sammenlignet med samme periode året før, se figur 4.1. I forhold til GFK utgjorde resultat før skatt 1,1 prosent. Hovedårsaken til bedringen i resultat var lavere tap på utlån. Økt egenkapital medførte at egenkapitalavkastningen gikk noe ned, til 11,3 prosent, se figur 4.2. Dersom bankenes gevinst på salg av eierinteresser i Visa Europe i første halvår 2016 holdes utenfor, ville bankene vist en bedring i egenkapitalavkastning på om lag ett prosentpoeng i forhold til i fjor. Resultat før skatt ville vist en økning siste år på nær 0,2 prosentpoeng i forhold til GFK.

² Nordea Bank Norge ble omdannet til filial av utenlandsk bank i januar 2017. Alle tidsserier i kapitlet er justert tilsvarende, dvs at Nordea Bank Norge inngår i tall for de utenlandske filialene også bakover i tid.

Figur 4.1: Tap på utlån og resultat før skatt

Figur 4.2: Egenkapitalavkastning

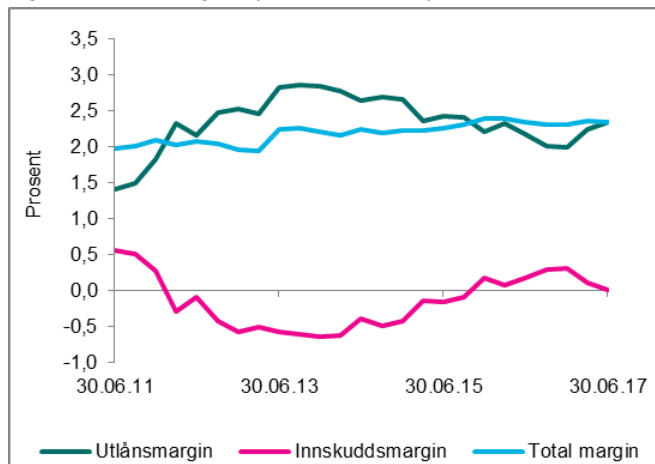
Kilde: Norges Bank (statsobligasjonsrente)

Tabell 4.1: Resultat for samtlige norske banker

	1. halvår 17		1. halvår 16	
	Mill. kr.	% GFK	Mill. kr.	% GFK
Netto renteinntekter	38 219	1,67	35 703	1,60
Andre inntekter	13 919	0,61	16 799	0,75
herav verdiendr. finansielle instrumenter	2 622	0,11	3 870	0,17
Driftskostnader	23 468	1,02	22 480	1,01
herav lønn og personalkostnader	11 884	0,52	11 602	0,52
Resultat før tap på utlån	28 670	1,25	30 022	1,35
Bokførte tap på utlån	2 464	0,11	5 576	0,25
Gev/tap ikke-fin.ei /langsigtede verdip.	19	0,00	144	0,01
Resultat før skatt	26 224	1,14	24 590	1,10
Skattekostnad	5 842	0,25	5 200	0,23
Resultat etter skatt	20 382	0,89	19 390	0,87
Egenkapitalavkastning (%)	11,3		11,8	

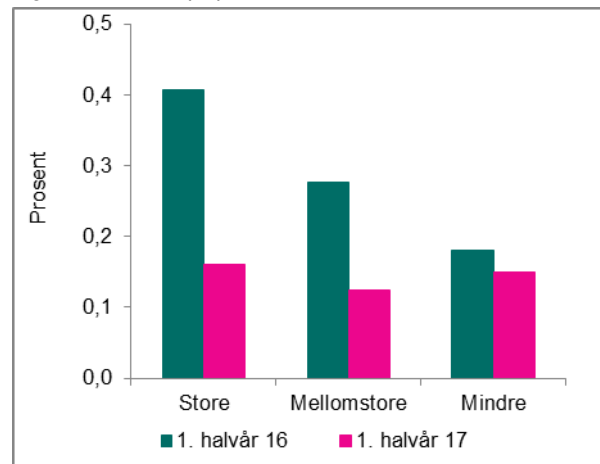
Netto renteinntekter økte betydelig sammenlignet med året før, og var på det høyeste nivået i forhold til forvaltningskapitalen siden 2005. Nettorenten påvirkes særlig positivt av økte utlånsmarginer, som har økt som følge av stabile utlånsrenter og synkende finansieringskostnader. Siden årsskiftet har marginen på boliglån steget med om lag 40 basispunkter i forhold til NIBOR, mens marginen på utlån til private bedrifter har økt med om lag 15 basispunkter. På tross av en svak økning i boliglånsrenten det siste halvåret var renten fremdeles på et historisk sett lavt nivå. Innskuddsmarginen sank til nær null ved utgangen av første halvår. Den uvektede totalmarginen var tilnærmet uendret siste kvartal, se figur 4.3.

Figur 4.3: Rentemarginer (ift. 3-mnd. NIBOR)

Kilde: Oslo Børs (for referanserenten, 3mnd NIBOR)

Figur 4.4: Utlånstap i prosent av utlån

Andre inntekter var betydelig lavere enn ett år tidligere. Dette forklares i hovedsak av at bankene i fjor fikk store gevinster på salget av eierinteresser i Visa Europe. Kursgevinstene på finansielle instrumenter var også lavere enn året før, i stor grad som følge av negative verdiendringer på sikringsinstrumenter. Bankenes samlede driftskostnader steg marginalt siste år, påvirket av innføringen av skatt på finansielle aktiviteter fra 1. januar 2017 og en svak økning i personalkostnadene. Bankenes samlede kostnad-/inntektsforhold steg med i overkant av ett prosentpoeng, til 47,4 prosent.

Bankenes tap på utlån utgjorde 0,15 prosent (annualisert) av utlånsvolumet, mot 0,36 prosent ett år tidligere, se figur 4.4. Gjennom 2016 var utlånstapene i enkelte av de største bankene betydelige, som følge av høye tap på engasjementer mot oljerelaterte næringer. Så langt i år har det ikke blitt gjort betydelige nye tapsnedskrivninger mot oljesektoren. Flere banker i gruppen av de mellomstore driver hovedsakelig med forbrukslån, og har dermed et høyere tapsnivå enn andre banker. For gruppen som helhet var tapene likevel lave i første halvår.

Balanse

Bankene hadde en vekst i brutto utlån til kunder på 6,3 prosent siste år, hensyntatt utlån balanseført i OMF-foretak, se tabell 4.2.

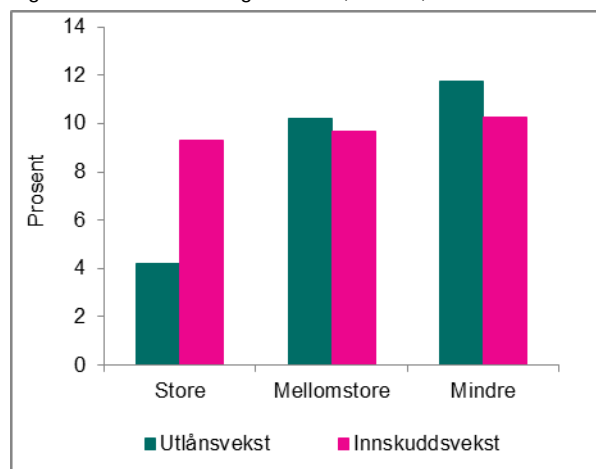
Tabell 4.2: Balanseposter for samtlige norske banker

	30.06.17		30.06.16		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	4 472,4		4 282,3		4,4
Brutto utlån til kunder*	3 300,0		3 096,1		6,6
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	3 565,7		3 355,3		6,3
Tapsnedskrivninger på utlån*	-28,5	-0,9	-24,8	-0,9	14,9
herav individuell tapsnedskrivning	-16,5	-0,5	-14,4	-0,5	14,4
herav gruppenedskrivning	-12,0	-0,4	-10,4	-0,4	15,7
Brutto misligholdte utlån	37,2	1,1	36,6	1,2	1,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	275,0		267,5		2,8
Innskudd fra kunder*	2 169,8		1 981,8		9,5
Verdipapirgjeld	1 374,6		1 391,4		-1,2
Innskuddsdekning (%)	65,7		64,0		

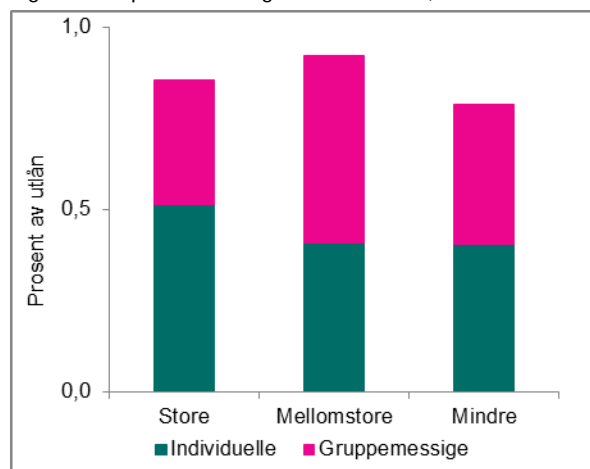
* Justert for DNB Banks reklassifisering av aktiviteten i Baltikum, i forbindelse med planlagt opprettelse av felleseid bank med Nordea

Utlånsveksten siste år var særlig høy for gruppen av de mindre bankene, med 11,7 prosent, mens de mellomstore bankene hadde en vekst på 10,2 prosent, se figur 4.5. Gruppen av mellomstore banker omfatter enkelte banker med forbrukslån som hovedaktivitet. Holdes disse bankene utenfor, var veksten for mellomstore banker om lag 8 prosent.

Figur 4.5: Vekst i utlån og innskudd, kunder, 30.06.17

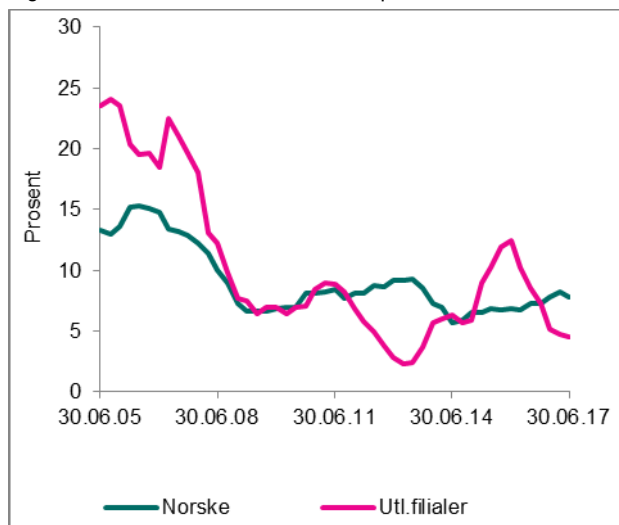

Figur 4.6: Tapsnedskrivninger ift brutto utlån, 30.06.17

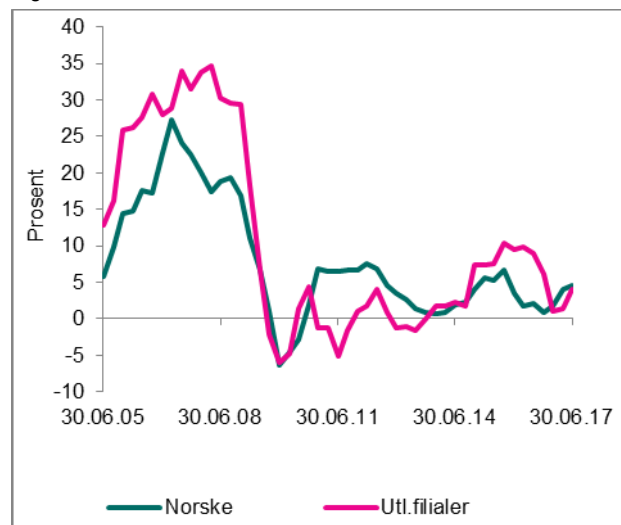

Bankenes utlånsvekst til norske personkunder var 7,8 prosent ved utløpet av første halvår. Dette var en reduksjon på 0,4 prosentpoeng siste kvartal, se figur 4.7. Årsveksten fra utenlandske bankers filialer har sunket betraktelig gjennom de siste 6 kvartalene, til en årsvekst på 4,5 prosent ved utgangen av første kvartal. For samtlige banker, inkludert utenlandske filialer, var utlånsveksten til personkunder 7,2 prosent, mot 7,5 prosent ett kvartal tidligere.

Figur 4.7: Vekst i utlån til innenlandske personkunder

Figur 4.8: Vekst i utlån til innenlandske bedriftskunder

Norske bankers utlånsvekst til innenlandske bedriftskunder har økt de siste tre kvartalene, til 4,5 prosent, se figur 4.8. Veksten for de utenlandske bankenes filialer var marginalt lavere. For samtlige banker var utlånsveksten til bedriftskunder 4,4 prosent ved utgangen av kvartalet.

Bankenes totale tapsnedskrivninger var 15 prosent høyere enn for ett år siden, men var redusert med 1 prosent fra utgangen av første kvartal. Tapsnedskrivningene utgjorde 0,9 prosent av utlån, etter en svak økning siste år både i individuelle og gruppemessige nedskrivninger. Gruppen av de mellomstore bankene skiller seg ut ved at de gruppemessige nedskrivningene er betydelig høyere enn individuelle nedskrivninger, og de er også høyere enn for de to andre gruppene av banker, se figur 4.6. Omfanget av misligholdte engasjementer (klassifisert som misligholdt senest 30 dager etter forfall/overtrekk) var nær uendret i forhold til utlånsmassen, med 1,1 prosent.

Bankene har foretatt tapsnedskrivninger på misligholdte engasjementer tilsvarende 19 prosent av misligholdsvolumet³, ett prosentpoeng lavere enn kvartalet før. For øvrige tapsutsatte engasjementer (engasjementer som ikke er misligholdt, men hvor bankene har gjort nedskrivninger) var nedskrivningsgraden 36 prosent, en økning på 5 prosentpoeng i siste kvartal. For totale problemengasjementer (misligholdte pluss øvrige tapsutsatte) var det foretatt nedskrivninger tilsvarende 25 prosent av engasjementsbeløpet, en økning på ett prosentpoeng i kvartalet, og uendret fra ett år tilbake.

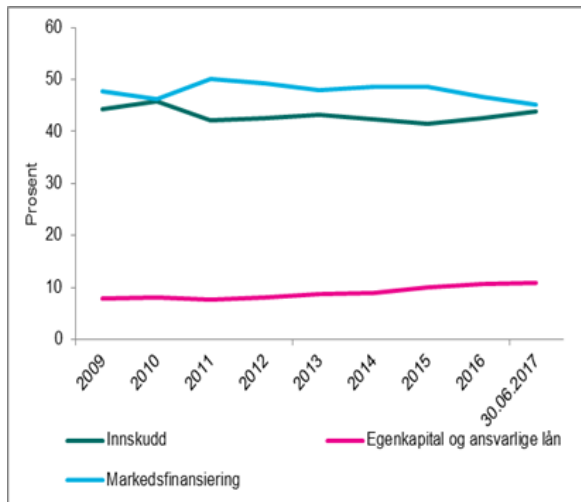
Finansiering

Bankenes finansiering består i hovedsak av innskudd fra kunder og innlån i penge- og obligasjonsmarkedene. Kundeinnskudd utgjorde 44 prosent av total finansiering ved utgangen av andre kvartal 2017, mens markedsfinansiering utgjorde 45 prosent. Andelen markedsfinansiering er noe redusert de seneste årene, mens andelen kundeinnskudd har økt svakt, se figur 4.9.

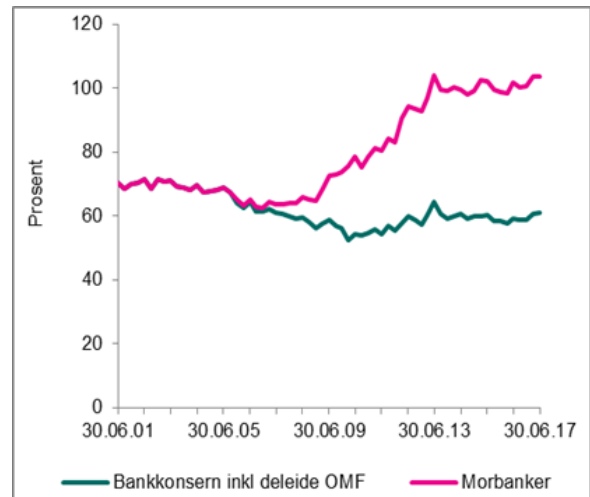
³ Tall for nedskrivningsgrad på problemlån omfatter ikke datterselskaper i utlandet

Innskudd fra kunder steg med 9,5 prosent fra utgangen av andre kvartal 2016 til utgangen av andre kvartal 2017. Innskuddsdekningen (innskudd i prosent av utlån) i de norske morbankene var 103,7 prosent ved utgangen av andre kvartal 2017. Inkluderer lånene som ligger i hel- og deleide OMF-foretak var innskuddsdekningen 60,9 prosent, se figur 4.10.

Figur 4.9: Utvikling i finansieringskilder, banker og OMF-foretak
Prosent av total finansiering

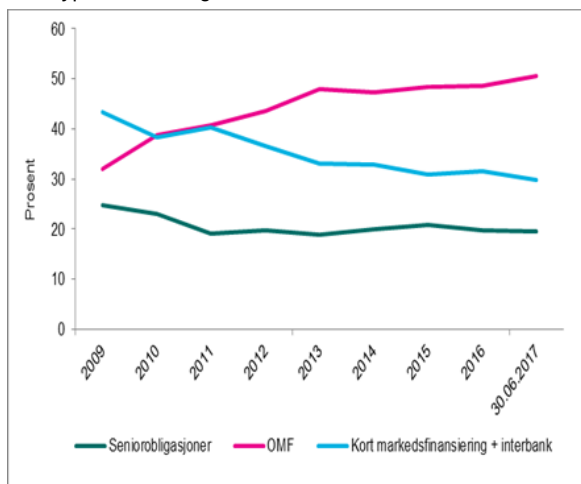

Figur 4.10: Innskuddsdekning

Bankenes markedsfinansiering består av seniorobligasjoner, OMF og kort markedsfinansiering inkludert interbankgjeld. OMF utgjør den største andelen av bankenes markedsfinansiering, og har vært relativt stabil de siste årene etter en sterk økning i årene etter finanskrisen. Ved utgangen av andre kvartal 2017 var andelen 51 prosent, som er det høyeste nivået siden norske banker begynte å utstede OMF. Kort markedsfinansiering utgjorde 30 prosent av bankenes markedsfinansiering ved utgangen av andre kvartal 2017, ned fra 34 prosent fra utgangen av første kvartal 2017 og fra 33 prosent fra utgangen av andre kvartal i fjor. Andelen seniorobligasjoner har vært relativt stabil på om lag 20 prosent de seneste årene, se figur 4.11.

Figur 4.11: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak, etter type finansiering

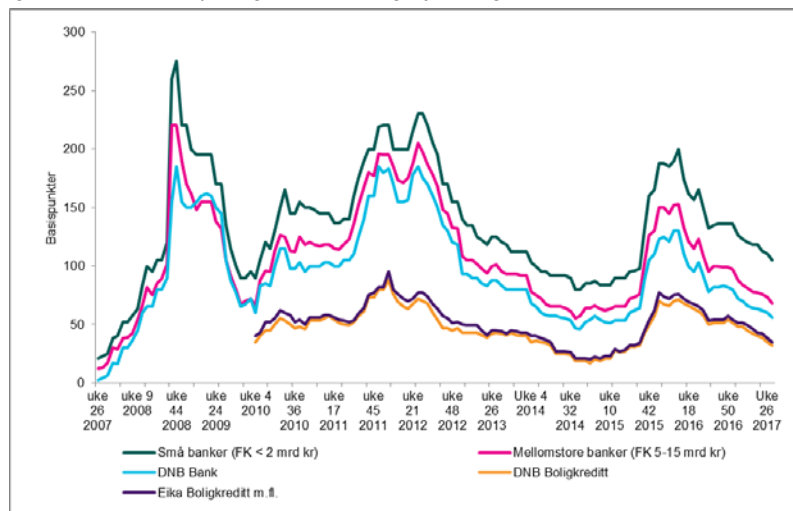
Figur 4.12: Utvikling i markedsfinansiering, banker og OMF-foretak, etter løpetid og innland/utland

Over halvparten av bankenes markedsfinansiering er gjeld til utlandet. En betydelig andel av dette er finansiering med løpetid under 3 måneder, men andelen kort utenlandsk markedsfinansiering er redusert siste år, se figur 4.12. Finansiering med løpetid over 1 år, både innenlandsk og utenlandsk, har økt i samme periode og utgjorde nær 70 prosent av markedsfinansieringen ved utgangen av andre kvartal 2017.

Risikopåslagene på norske seniorobligasjoner og OMF har etter en topp høsten 2015 blitt kraftig redusert, se figur 4.13. Ved utgangen av juli 2017 var gjennomsnittlig risikopåslag for norske seniorobligasjoner og OMF med fem års løpetid på henholdsvis 76 og 34 basispunkter målt mot 3 måneders NIBOR.

Figur 4.13: Indikative påslag for seniorobligasjoner og OMF, 5 år mot 3m-NIBOR. T.o.m. uke 30 2017.

Kilde: DNB Markets

Nærmere om OMF-foretakene

Det er 25 kredittforetak som utsteder obligasjoner med fortrinnsrett i Norge. Av disse er 20 heleid, mens 5 er deleid av flere banker. OMF skiller seg fra andre obligasjoner ved at eierne av verdipapiret har fortrinnsrett til dekning av sine krav i en sikkerhetsmasse dersom OMF-foretaket skulle misligholde forpliktelsene sine. Verdien av sikkerhetsmassen skal til enhver tid overstige verdien av OMFene. Gjennomsnittlig belåningsgrad på utlån som inngår i sikkerhetsmassen forandrer seg lite over tid, og ligger mellom 40 og 55 prosent i de fleste OMF-foretakene.

Resultatene for heleide OMF-foretak inngår i bankenes konsernregnskap, og er dermed inkludert i omtalen av banker. De heleide OMF-foretakene økte utlånene med 9,7 prosent gjennom overføringer og formidlinger av lån fra banker, se tabell 4.3.

Tabell 4.3: Balanseposter heleide OMF-foretak (20 foretak)

	30.06.2017	30.06.2016	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 164 547	1 076 993	8,1
Brutto utlån til kunder	1 068 250	973 989	9,7
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	1 038 405	946 123	9,8
Fyllingssikkerhet	12 822	11 187	14,6
Sum sikkerhetsmasse	1 117 857	1 030 857	8,4
Gjennomsnittlig overpantsettelse	41,2 %	35,5 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	791 949	760 754	4,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	256 763	197 610	29,9

Gruppen av deleide OMF-foretak hadde et regnskapsmessig underskudd i første halvår, se tabell 4.4. Resultatet var i stor grad påvirket av urealiserte tap på sikringsinstrumenter. Utlånsveksten i de deleide OMF-foretakene var 2,5 prosent siste tolv måneder, se tabell 4.5.

Tabell 4.4: Resultatposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	627	0,34	590	0,31
Andre inntekter	-739	-0,40	-136	-0,07
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-568	-0,31	13	0,01
Andre kostnader	65	0,04	60	0,03
herav lønn og personalkostnader	29	0,02	26	0,01
Resultat før tap på utlån	-180	-0,10	391	0,20
Bokførte tap på utlån	0	0,00	0	0,00
Resultat før skatt	-180	-0,10	391	0,20
Skattekostnad	-48	-0,03	96	0,05
Resultat etter skatt	-132	-0,07	295	0,15

Tabell 4.5: Balanseposter deleide OMF-foretak (5 foretak)

	30.06.2017	30.06.2016	
	Mill. kr	Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	381 870	381 351	0,1
Brutto utlån til kunder	269 520	262 982	2,5
herav utlån sikret med pant i bolig/næringseiendom	268 581	261 339	2,8
Fyllingssikkerhet	46 129	37 976	21,5
Sum sikkerhetsmasse	326 709	309 081	5,7
Gjennomsnittlig overpantsettelse	9,6 %	9,9 %	
Gjeld stiftet v. utstedelse av oblig. m. fortrinnsrett	298 067	281 157	6,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	27 905	36 858	-24,3

Utenlandske bankers filialer i Norge

De elleve utenlandske bankenes filialer⁴ i Norge hadde en utlånsvekst siste tolv måneder på 4,8 prosent, inkludert utlån i OMF-foretak. Etter filialiseringen av Nordea står utenlandske filialer for 19 prosent av samtlige bankers utlån til personkunder. Andelen av utlån til innenlandske bedriftskunder er betydelig høyere, med 37 prosent. De utenlandske filialene hadde samlet sett noe høyere utlånstap enn norske banker i første halvår, med tap tilsvarende 0,3 prosent av utlån.

Tabell 4.6: Hovedposter i regnskapet for utenlandske bankers filialer i Norge

	1. halvår 17		1. halvår 16	
	Mill.kr	% GFK	Mill.kr	% GFK
Netto renteinntekter	9 206	1,38	8 187	1,25
Andre inntekter	4 117	0,62	5 776	0,89
herav verdiendr. finansielle instrumenter	343	0,05	482	0,07
Driftskostnader	5 405	0,81	5 501	0,84
herav lønn og admin.kost.	4 010	0,60	4 032	0,62
Resultat før tap	7 918	1,19	8 462	1,30
Tap på utlån	1 834	0,28	2 091	0,32
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	0	0,00	-1	0,00
Resultat før skatt	6 084	0,91	6 370	0,98

	30.06.17	30.06.16	
	Mrd.kr	Mrd.kr	Vekst
Forvaltningskapital	1 348,1	1 351,4	-0,2
Brutto utlån til kunder (inkl. OMF-foretak)	1 101,6	1 050,9	4,8
Innskudd fra kunder	528,1	476,3	10,9

⁴ Omtalen i avsnittet gjelder de elleve filialene som tar i mot innskudd. I tillegg kommer 21 filialer av utenlandske banker som ikke tar i mot innskudd, disse inngår i tallene for utenlandske filialer av finansieringsforetak, se tabell 7.9.

Øvrige kredittforetak

Denne gruppen består av Kommunalbanken, Bolig- og Næringskreditt og Kredittforeningen for Sparebanker. Kommunalbanken er størst med 429 mrd. kroner i forvaltningskapital, som tilsvarer en andel på 97 prosent av forvaltningskapitalen for denne gruppen. Foretakene samlet hadde et resultat før skatt som var bedre enn i første halvår i fjor, se tabell 4.7.

Tabell 4.7: Resultatposter (3 kredittforetak)

	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 181	0,54	1 063	0,48
Andre inntekter	-375	-0,17	-782	-0,35
herav verdiendr. finansielle instrumenter	-383	-0,17	-811	-0,36
Andre kostnader	119	0,05	109	0,05
herav lønn og personalkostnader	67	0,03	65	0,03
Resultat før tap på utlån	676	0,31	163	0,07
 Bokførte tap på utlån	 -5	 0,00	 7	 0,00
Resultat før skatt	680	0,31	156	0,07
 Skattekostnad	 171	 0,08	 39	 0,02
Resultat etter skatt	510	0,23	117	0,05

Tabell 4.8: Balanseposter (3 kredittforetak)

	30.06.2017	30.06.2016	% vekst
	Mill. kr	Mill. kr	
Forvaltningskapital	440 587	452 200	-2,6
Brutto utlån til kunder	282 426	272 462	3,7
herav utlån vurdert til amortisert kost	144 445	137 050	5,4
herav utlån vurdert til virkelig verdi	137 981	135 412	1,9
 Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	 388 352	 391 112	 -0,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	6 702	16 537	-59,5

Finansieringsforetak

- Svak nedgang i netto renteinntekter og andre inntekter
- Økning i tap på utlån
- Fortsatt høy vekst i forbrukslån

I kapitlet beskrives først utviklingen i 26 norske finansieringsforetak. Finansieringsforetakenes hovedområder er leasing og bilfinansiering i tillegg til kortbaserte utlån og annen forbruksfinansiering. Det gis en egen omtale av forbrukslånsvirksomheten i et utvalg banker og finansieringsforetak til slutt i kapitlet.

Resultat

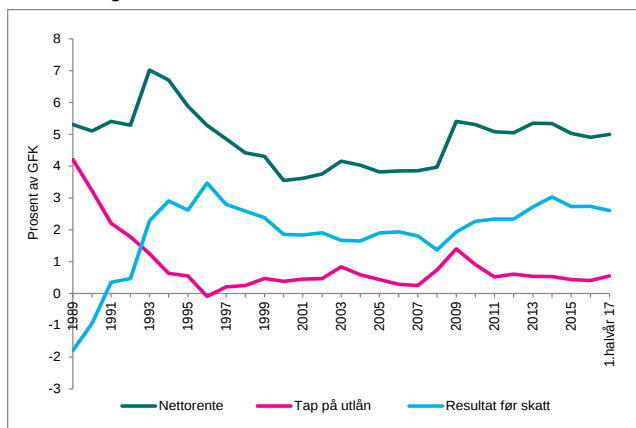
Finansieringsforetakenes resultat før skatt ble redusert sammenlignet med tilsvarende periode i fjor, se tabell 4.9. Netto renteinntekter viste en liten nedgang i prosent av GFK, samtidig som det var en viss nedgang i provisjonsinntekter. Det var en økning i tap på utlån sammenlignet med første halvår i fjor. Resultat før skatt var 0,4 prosentpoeng lavere enn i første halvår i fjor. For øvrig har resultatutviklingen for finansieringsselskapene samlet vært forholdsvis stabil de siste årene, se figur 4.14. Egenkapitalavkastningen falt med 2,9 prosentpoeng, sammenlignet med første halvår i fjor, men er noe høyere enn for hele 2016.

Tabell 4.9: Resultatposter finansieringsforetak*

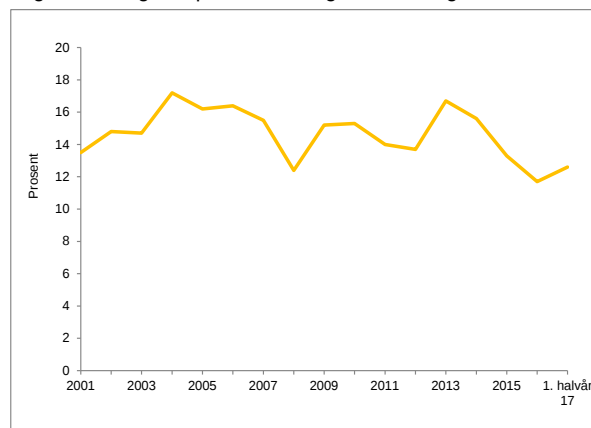
	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	3 273	5,00	2 966	5,05
Andre inntekter	195	0,30	267	0,45
herav verdiendr. finansielle instrumenter	15	0,02	3	0,00
Andre kostnader	1 320	2,02	1 210	2,06
herav lønn og personalkostnader	601	0,92	560	0,95
Driftsresultat før tap	2 068	3,16	1 918	3,26
Bokførte tap på utlån	361	0,55	158	0,27
Resultat før skatt	1 707	2,61	1 760	3,00
Skattekostnad	418	0,64	441	0,75
Resultat etter skatt	1 289	1,97	1 319	2,24
Egenkapitalavkastning	12,6 %		15,5 %	

*Forbrukslån i norske finansieringsforetak inngår her.

Figur 4.14: Nettorente, tap på utlån og resultat før skatt, finansieringsforetak

Figur 4.15: Egenkapitalavkastning, finansieringsforetak

Balanse

Finansieringsforetakene samlet hadde en utlånsvekst på 12,9 prosent siste tolv måneder, se tabell 4.11. Det har vært en økning i gruppenedskrivninger sammenlignet med utgangen av første halvår i fjor. Generelt ligger misligholdet i finansieringsforetakene på et høyere nivå enn i bankene.

Tabell 4.10: Balanseposter finansieringsforetak*

	30.06.2017		30.06.2016		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	134 843		122 987		9,6
Brutto utlån til kunder	125 920		111 512		12,9
herav utlån vurdert til amortisert kost	123 052		108 598		13,3
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-1 199	-1,0	-1 201	-1,1	-0,1
herav individuelle tapsnedskrivninger	-788	-0,6	-865	-0,8	-8,9
herav gruppenedskrivninger	-411	-0,3	-335	-0,3	22,6
Brutto misligholdte lån, 30 dager	5 308	4,2	4 833	4,3	9,8
Gjeld til kredittinstitusjoner	95 568		90 730		5,3

*Forbrukslån i norske finansieringsforetak inngår her.

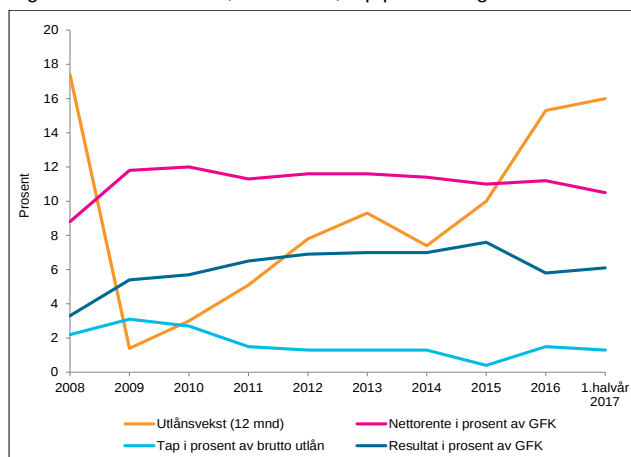
Forbrukslån i banker og finansieringsforetak

Finanstilsynet kartlegger virksomheten til et utvalg foretak som driver med forbruksfinansiering. Utvalget består av 27 foretak (15 banker og 12 finansieringsforetak) ved utgangen av første halvår 2017, og dekker hoveddelen av det norske markedet. Både norske foretak og utenlandske filialer i Norge inngår i utvalget. Forbrukslån omfatter kredittkortlån og andre utlån uten sikkerhet.

God lønnsomhet over lengre tid har gjort forbrukslån til et attraktivt satsningsområde for nye tilbydere. I tillegg har enkelte etablerte foretak satset sterkere på forbrukslån enn tidligere. Netto renteinntekter har siden 2009 ligget stabilt på over 10 prosent av GFK, se figur 4.15. Resultatet før skatt utgjorde 6,1 prosent av GFK i første halvår 2017, noe lavere enn i samme periode i fjor. Tapene i første halvår 2017 er påvirket av tilbakeføringer av tapsnedskrivninger i enkeltforetak. Korrigert for dette ville tapsnivået ligget noe høyere i første halvår i år enn i samme periode i fjor.

Forbrukslån til norske husholdninger tilsvarer om lag 3 prosent av husholdningenes samlede gjeld. De siste årene har veksten i forbrukslån vært klart høyere enn den generelle kredittveksten til personkunder. Nye tilbydere med forbrukslån som hovedvirksomhet, har generelt hatt høyere utlånsvekst enn tradisjonelle banker. Årsveksten i det norske markedet for forbrukslån var 16,0 prosent ved utgangen første halvår 2017, se tabell 4.11. Ved utgangen av 2016 var årsveksten 15,3 prosent, men den var 17,0 prosent ved utgangen av forrige kvartal. Kredittkortlån utgjorde 53 prosent av forbrukslån ved utgangen av første halvår 2017, mot 59 prosent ett år tidligere. Om lag 70 prosent av kredittkortlånene var rentebærende. Misligholdet på forbrukslån er generelt høyere enn for andre lån i banker og finansieringsforetak, og det har vært en økning i nivået det siste året.

Figur 4.16: Utlånsvekst, nettorente, tap på utlån og resultat før skatt

Tabell 4.11: Utviklingen i forbrukslån i et utvalg foretak

	1. halvår 17	1. halvår 16
Forbrukslån per 30.06. Totalt (mill. kr)	135 953	112 328
Årsvekst %	21,0	–
Forbrukslån per 31.03. Norge (mill. kr)	96 567	83 250
Årsvekst %	16,0	12,5
Tap i % av forbrukslån (annualisert)	1,3	1,9
Nettorente i % av GFK (annualisert)	10,5	10,8
Resultat ord.drift i % av GFK (annualisert)	6,1	6,5
Brutto misligh. lån, 90 dg, % av forbrukslån	5,5	4,8
Brutto misligh. lån, 30 dg, % av forbrukslån	8,2	6,7

5 Forsikring og pensjon

Livsforsikringsforetak

- Verdijustert avkastning økt fra samme periode i fjor.
- Bedring i netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, hovedsakelig som følge av verdiendringer på aksjer.

Kapittelet tar for seg utviklingen i samtlige 12 norske livsforsikringsforetak.

Resultat

Livsforsikringsforetakenes resultat før skatt var 4,3 mrd. kroner i første halvår i 2017. Det utgjorde 0,6 prosent av GFK, hvilket er uendret fra samme periode året før, se tabell 5.1. Verdijustert resultat, som er resultat før overføring til kursreguleringsfondet, utgjorde 14,2 mrd. kroner (2 prosent av GFK), som er en vesentlig bedring sammenlignet med første halvår i fjor.

Tabell 5.1: Utvalgte resultatposter livsforsikringsforetak

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	46 749	6,7	49 463	7,6
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	30 274	4,3	23 386	3,6
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	12 034	1,7	-721	-0,1
Utbetalte erstatninger	-27 070	-3,9	-25 254	-3,9
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-22 273	-3,2	-21 493	-3,3
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-7 042	-1,0	-7 234	-1,1
Resultat fra kundeporteføljene (teknisk regnskap)	2 676	0,4	2 403	0,4
Resultat fra selskapsporteføljen (ikke-teknisk regnskap)	1 593	0,2	1 390	0,2
Resultat før skatt	4 269	0,6	3 794	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	9 967	1,4	2 865	0,4
Verdijustert resultat før skatt	14 236	2,0	6 659	1,0

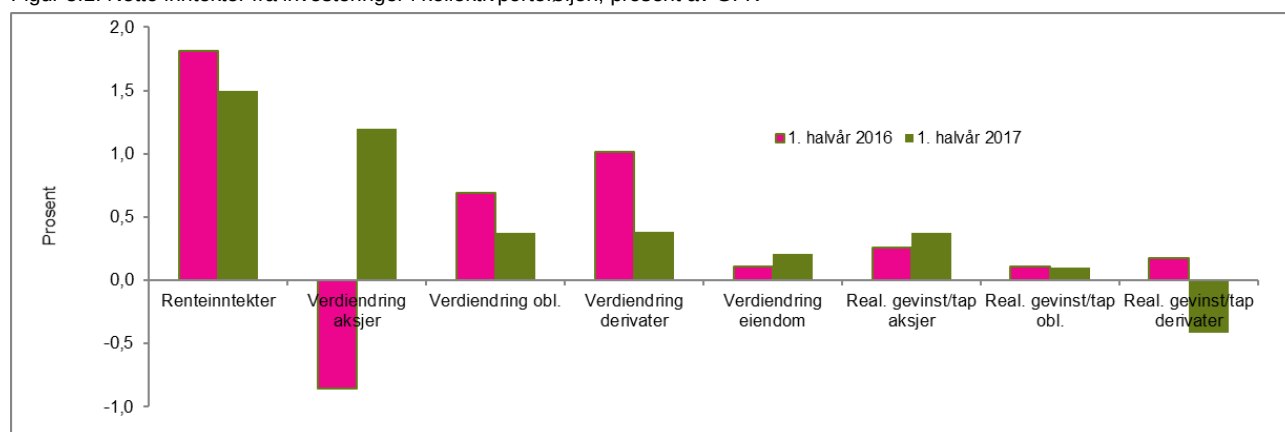
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen økte fra 3,6 prosent av GFK til 4,3 prosent i første halvår 2017. Renteinntektene har fortsatt å falle med et generelt fallende rentenivå, og utgjorde 1,5 prosent av GFK, se figur 5.1. Oppgang i aksjemarkedene bidro til at urealiserte gevinster på aksjer var høyere enn i første halvår 2016. Samlet sett var de urealiserte gevinstene (verdiendringer) på investeringene i kollektivporteføljen 1,4 prosentpoeng høyere enn samme periode i fjor, målt mot GFK. Verdiendringene på obligasjoner og derivater har imidlertid dratt i motsatt retning.

Livsforsikringsforetakene hadde en realisert gevinst på finansielle eiendeler i kollektivporteføljen på 0,3 mrd. kroner, en nedgang fra 4 mrd. kroner første halvår 2016. Dette skyldes i hovedsak realisert gevinst på derivatene i fjor, mot et tap på 2,9 mrd. kroner hittil i år. Gevinster og tap på derivatene utligner i hovedsak tilsvarende gevinster og tap på finansielle eiendeler som skyldes valutaendringer, ettersom derivatene i hovedsak er sikring mot valuta. Foretakenes realiserte gevinst på aksjer økte i samme periode, mens den realiserte gevinsten på obligasjoner var nær uendret.

Positiv utvikling i verdipapirmarkedene har også påvirket verdien i investeringsvalgporteføljen, hvor netto inntekter har økt fra -0,1 prosent av GFK til 1,7 prosent av GFK.

Kursreguleringsfondet økte med 10 mrd. kroner (1,4 prosent av GFK) i første halvår 2017, mot en økning på 2,9 mrd. kroner (0,4 prosent av GFK) i første halvår 2016.

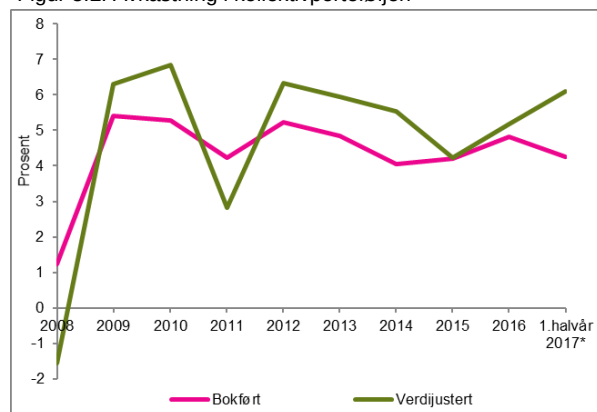
Figur 5.1: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen, prosent av GFK

Avkastning i kollektivporteføljen

Kollektivporteføljen omfatter ytelsespensjon, fripoliser og øvrige kontrakter der kundene er garantert en årlig minsteavkastning. Bokført kapitalavkastning i kollektivporteføljen var 4,3 prosent (annualisert) i første halvår 2017, mot 4,5 prosent (annualisert) i samme periode i 2016. Den verdijusterte avkastningen, som inkluderer de urealiserte verdiendringene, økte fra 4,5 prosent til 6,0 prosent (annualisert).

Figur 5.2: Avkastning i kollektivporteføljen

*Annualisert

Balanse

Livsforsikringsforetakenes totale forvaltningskapital økte med 7 prosent fra utgangen av første halvår 2016 til 1 429 mrd. kroner ved utgangen av første halvår 2017, se tabell 5.2. Kollektivporteføljen utgjør hoveddelen av balansen med 1 032 mrd. kroner, eller 72 prosent av forvaltningskapitalen.

Tabell 5.2: Utvalgte balanseposter (total balanse)*

	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	123 032	8,6	119 702	9,0
Finansielle eiendeler til amortisert kost	500 711	35,0	451 764	33,9
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	741 310	51,9	703 126	52,7
herav aksjer og andeler	321 585	22,5	254 291	19,1
herav obligasjoner og sertifikater	405 012	28,3	416 940	31,3
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 428 804	100,0	1 333 115	100,0
herav eiendeler i selskapsporteføljen	132 062	9,2	125 990	9,5
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 032 225	72,2	996 309	74,7
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	263 696	18,5	210 007	15,8
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	1 019 534	71,4	980 039	73,5
herav premiereserve	889 934	62,3	865 367	64,9
herav tilleggsavsetninger	43 807	3,1	35 619	2,7
herav kursreguleringsfond	55 757	3,9	43 502	3,3

*Tabellen viser andeler for eiendeler i alle tre porteføljer samlet

Sammensetningen av investeringer i kollektivporteføljen har endret seg lite det siste året for foretakene samlet, og aksjeandelen i kollektivporteføljen var 16 prosent ved utgangen av første halvår 2017. De fleste foretakene har kun hatt mindre endringer i aksjeandelen i kollektivporteføljen.

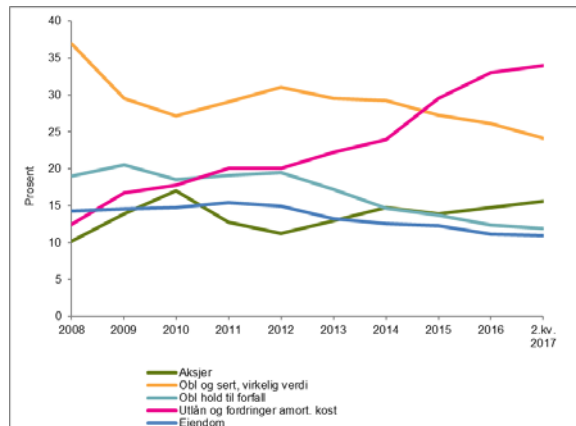
Foretak med offentlige ytelsesordninger har ikke samme utfordringer knyttet til det lave rentenivået som foretak med private ytelsesordninger, ettersom prisen på rentegarantien kan økes tilsvarende effekten av et rentefall. I de private ytelsesordningene kan økte premier bidra til lukking av ordninger og ytterligere utstedelse av fripoliser. Fripoliser er ferdig innbetalte kontrakter, hvor det ikke er mulig å øke premieinnbetalingen. Disse forskjellene i handlingsrom kan påvirke investeringsstrategien i foretakene. For foretak som driver privat kollektiv pensjon var aksjeandelen samlet 7 prosent. Den reelle aksjeeksponeringen inkludert derivater kan avvike noe fra dette.

Obligasjoner målt til virkelig verdi utgjorde 24 prosent av kollektivporteføljen for foretakene samlet ved utgangen av første halvår 2017, og har vært noe synkende de siste årene. Obligasjoner holdt til forfall har gått noe ned, fra 13 prosent ved utgangen av første halvår 2016 til 12 prosent ved utgangen av første halvår 2017. Foretak som driver privat kollektiv pensjon har vesentlig høyere andel holdt til forfall obligasjoner med 20 prosent av kollektivporteføljen, men også her har andelen gått noe ned de siste årene. Utlån og fordringer til amortisert kost har økt vesentlig de siste årene. Denne porteføljen inkluderer andre obligasjoner målt til amortisert kost (som ikke er holdt til forfall obligasjoner), samt utlån, blant annet boliglån. Ved utgangen av første halvår 2017 hadde utlån med pant i bolig en verdi på 45,2 mrd. kroner, hvilket er i underkant av 12 mrd. kroner høyere enn ved utgangen av samme periode i fjor.

Foretakenes eiendomsinvesteringer ligger i hovedsak i kollektivporteføljen. Fra utgangen av første halvår 2016 til utgangen av første halvår 2017 har andelen eiendom i kollektivporteføljen gått ned fra 12 prosent til

11 prosent, se figur 5.3. Foretakene har samlet sett hatt en verdiøkning på eiendom på 2,4 mrd. kroner i første halvår 2017, opp fra 0,7 mrd. kroner fra første halvår 2016.

Figur 5.3: Investeringer i kollektivporteføljen

I investeringsvalgporteføljen, som i hovedsak består av kontrakter uten garantert rente, var aksjeandelen 60 prosent for alle foretakene samlet ved utgangen av første halvår 2017, mens andelen obligasjoner var 35 prosent. Det var en liten økning i aksjer og en svak nedgang i obligasjoner sammenlignet med samme periode i fjor.

Pensjonskasser

- Økte finansinntekter som følge av positive verdiendringer på aksjer
- Høyere verdijustert avkastning enn i første halvår 2016

Det var 85 pensjonskasser i det norske markedet ved utgangen av andre kvartal 2017. Omtalen omfatter de 48 største pensjonskassene, hvorav 21 private og 27 kommunale pensjonskasser. Disse pensjonskassene hadde en forvaltningskapital på 316 mrd. kroner og står for om lag 95 prosent av pensjonskassenes samlede forvaltningskapital. Resultat og balanse for henholdsvis private og kommunale pensjonskasser er vist i tabeller i kapittel 7.

Resultat

Pensjonskassene hadde et resultat før skatt på 4 mrd. kroner (2,6 prosent av GFK) i første halvår 2017, mot 3 mrd. kroner (2,0 prosent av GFK) i første halvår 2016, se tabell 5.3. Positive verdiendringer på aksjer var den viktigste årsaken til økningen i inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen i perioden. Kursreguleringsfondet økte med 6 mrd. kroner i første halvår 2017, mot en reduksjon i første halvår 2016. Det verdijusterte resultatet var på 10 mrd. kroner (6,7 prosent av GFK).

Tabell 5.3: Utvalgte resultatposter pensjonskasser

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Forfalte bruttopremier	7 515	4,9	8 018	5,4
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	11 134	7,3	1 935	1,3
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	2 591	1,7	2 845	1,9
herav gevinster ved realisasjon	1 758	1,1	2 031	1,4
herav verdiendringer	6 354	4,2	-3 261	-2,2
Utbetalte pensjoner mv.	-3 742	-2,4	-3 569	-2,4
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-11 292	-7,4	-2 940	-2,0
herav endring i kursreguleringsfond	-6 234	-4,1	3 295	2,2
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktsfastsatte forpliktelser*	-452	-0,3	-802	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 824	1,8	2 316	1,6
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 221	0,8	702	0,5
Resultat før skatt	4 045	2,6	3 018	2,0
Endring i kursreguleringsfond	6 234	4,1	-3 295	-2,2
Verdijustert resultat før skatt	10 279	6,7	-276	-0,2
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	4 009	2,6	2 964	2,0

* Flertallet av pensjonskassene fyller ikke ut denne posten i delårsregnskapet (noe som betyr at tallet er noe for lavt)

Forfalte bruttopremier ble redusert med 500 mill. kroner, noe som blant annet har sammenheng med at det har blitt flere rene fripolisekasser samtidig som en del pensjonskasser har lukket ordningen for nye medlemmer det siste året.

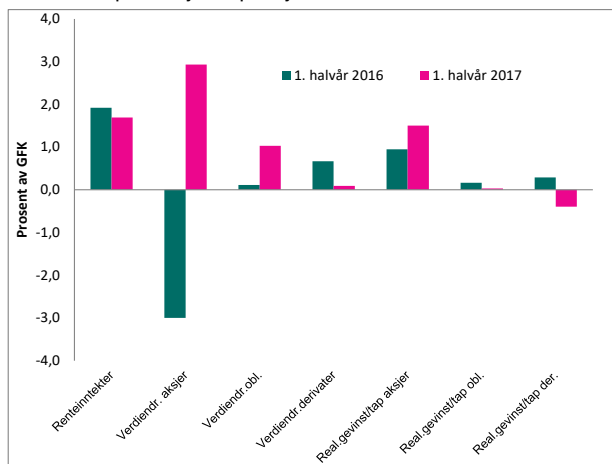
Både bokført og verdijustert resultat var bedre i de private pensjonskassene enn i de kommunale, se tabell 5.4. Det verdijusterte resultatet var også noe høyere i private pensjonskasser.

Tabell 5.4: Resultater for private og kommunale pensjonskasser i første halvår 2017

Mill. kr/ Prosent	Res.før skatt	I % av GFK	Verdijustert res. før skatt	I % av GFK
Private	3 049	3,4	6 487	7,2
Kommunale	996	1,6	3 793	6,0
Pensjonskasser totalt	4 045	2,6	10 279	6,7

Inntektene fra investeringene i kollektivporteføljen økte med 9 mrd. kroner sammenlignet med første halvår 2016, til 11 mrd. kroner eller 7,3 prosent av GFK. Positive verdiendringer på aksjer i første halvår 2017 er hovedårsaken til økningen i inntektene sammenlignet med første halvår 2016 da det var verdinedgang i aksjemarkedene. Positive verdiendringer på obligasjoner og økte inntekter knyttet til realisasjon av aksjer bidro også til økte inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen i første halvår 2017.

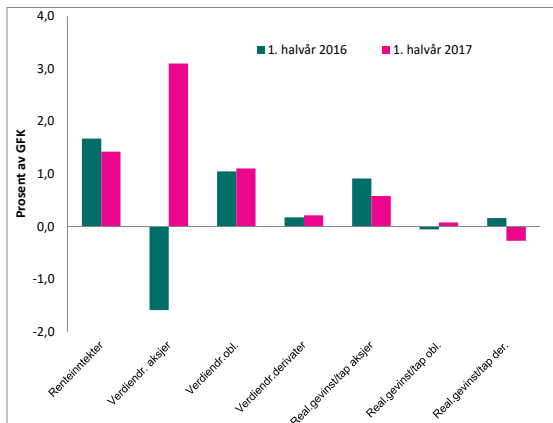
Figur 5.4: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – pensjonskasser samlet

Figur 5.5: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – private pensjonskasser

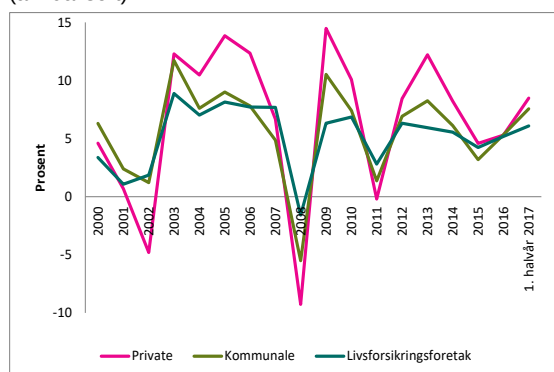
Figur 5.6: Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen – kommunale pensjonskasser

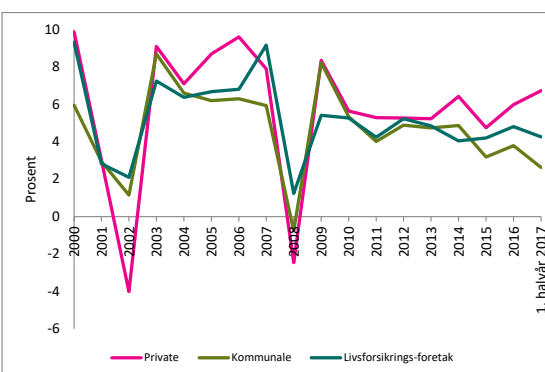
I første halvår 2017 hadde pensjonskassene en verdijustert avkastning på 8,1 prosent (annualisert), opp fra 1,6 prosent i første halvår 2016. Avkastningen var 8,5 prosent for private og 7,6 prosent for kommunale pensjonskasser. Til sammenligning hadde livsforsikringsforetakene en verdijustert annualisert avkastning i kollektivporteføljen på 6,0 prosent i første halvår 2017. Pensjonskassene, og da særlig de private, har over tid hatt en høyere aksjeandel enn livsforsikringsforetakene. Dette har resultert i høyere verdijustert avkastning i perioder der aksjemarkedene har utviklet seg positivt og lavere avkastning når aksjemarkedene har falt.

For pensjonskassene samlet, var den bokførte avkastningen 5 prosent (annualisert) i første halvår 2017, som er en økning fra 4,4 prosent i første halvår 2016. Inntekter knyttet til realisasjon av aksjer var hovedårsaken til den økte bokførte avkastningen i private pensjonskasser i første halvår 2017.

Figur 5.7: Verdijustert avkastning i kollektivporteføljen (annualisert)

Figur 5.8: Bokført avkastning i kollektivporteføljen (annualisert)

Balanse

Forvaltningskapitalen i pensjonskassene økte med 9 prosent til 316 mrd. kroner det siste året, se tabell 5.5. Kollektivporteføljen utgjorde 87 prosent av pensjonskassenes forvaltningskapital ved utgangen av andre kvartal 2017. Investeringsvalgporteføljen utgjør en betydelig mindre del av forvaltningskapitalen i pensjonskassene enn i livsforsikringsforetakene, med kun 3 prosent. Pensjonskassenes investeringsvalgportefølje består av kollektive ordninger, hovedsakelig med rentegaranti.

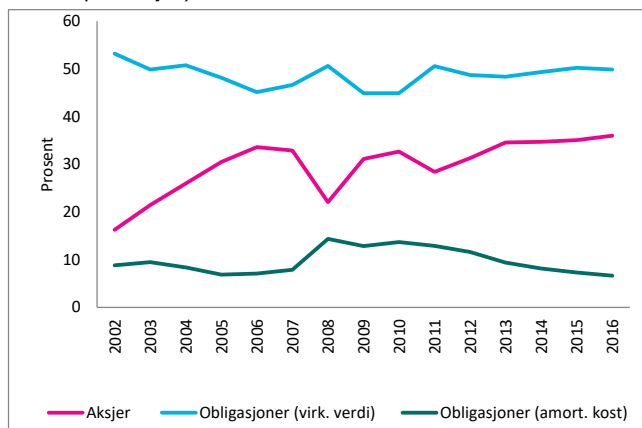
Tabell 5.5: Utvalgte balanseposter i et utvalg pensjonskasser per 31. desember 2016

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill kr.	I % av FK	Mill kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	17 554	5,6	16 210	5,6
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	18 298	5,8	19 872	6,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	17 003	5,4	18 376	6,3
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	278 239	88,0	251 712	86,9
herav aksjer og andeler	116 190	36,7	101 091	34,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	155 240	49,1	144 738	50,0
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	316 251	100,0	289 678	100,0
herav selskapsportefølje	34 656	11,0	30 464	10,5
herav investeringer i kollektivporteføljen	272 093	86,0	250 164	86,4
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	9 501	3,0	9 051	3,1
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	266 546	84,3	246 491	85,1
herav premiereserve mv.	212 982	67,3	200 695	69,3
herav kursreguleringsfond	34 876	11,0	23 307	8,0
herav tilleggsavsetninger	11 281	3,6	11 359	3,9

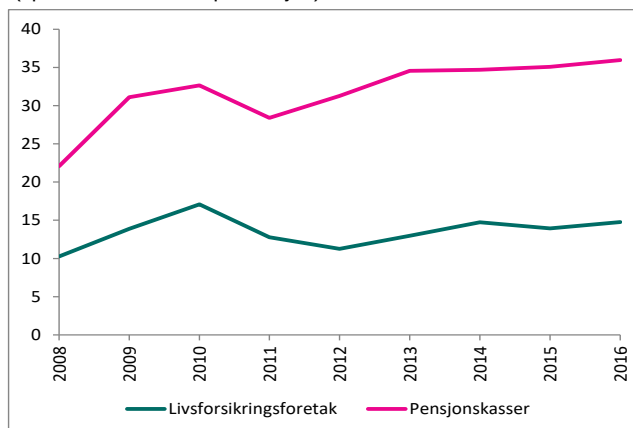
*Inkludert aksjer i datterforetak som i hovedsak er eiendomsdøtre

Obligasjoner målt til virkelig verdi er den største eiendelsposten for pensjonskassene, og utgjorde 50 prosent av kollektivporteføljen ved utgangen av andre kvartal 2017, se figur 5.9. Aksjeandelen i kollektivporteføljen var 36 prosent. Aksjeandelen er noe høyere i de private pensjonskassene enn i de kommunale, med hhv. 40 og 31 prosent. Kommunale pensjonskasser har økt aksjeandelen noe i første halvår 2017, mens den var uendret for private pensjonskasser.

Figur 5.9: Aksjer og obligasjoner i pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)

Figur 5.10: Aksjeandel i livsforsikringsforetak og pensjonskasser (i prosent av kollektivporteføljen)

Skadeforsikringsforetak

- Bedret finansavkastning
- Noe redusert lønnsomhet i forsikringsvirksomheten

Størrelsene som gjelder skadeforsikringsforetak samlet er unntatt captives, sjøforsikringsforetakene Gard og Skuld, og Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK), og omfatter i alt 43 skadeforsikringsforetak.

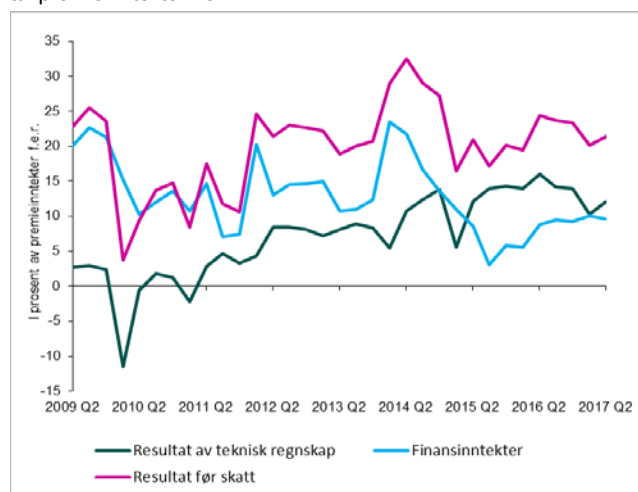
Resultat

Skadeforsikringsforetakenes resultat før skatt, målt som andel av premieinntekter, var 21,4 prosent, 3 prosentpoeng lavere enn i samme periode i fjor. Nedgangen i resultatet skyldes hovedsakelig en økning i forsikringsrelaterte driftskostnader, som bidrar til svakere resultat i den forsikringsrelaterte driften (teknisk regnskap), se tabell 5.6 og figur 5.11. Den negative endringen skyldes hovedsakelig lavere kostnadsprosent hos Gjensidige Forsikring ASA i første halvår 2016, primært som følge av en endring i pensjonsordningen i foretaket i denne perioden. Finansinntektene har økt noe fra samme periode i fjor. Dette skyldes i hovedsak positive verdiendringer på aksjer.

Tabell 5.6: Utvalgte resultatposter for skadeforsikringsforetakene

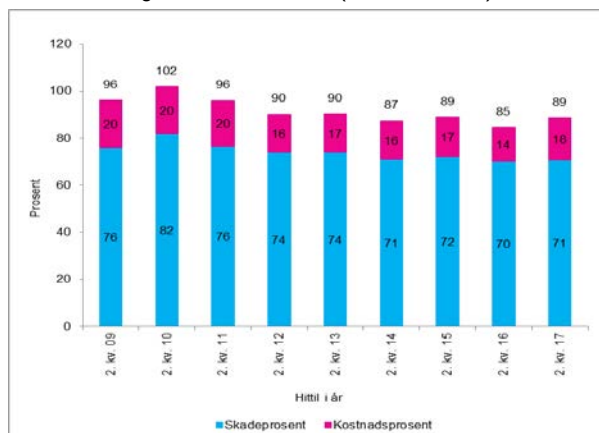
	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter for egen regning	20 983		20 352	
Erstatningskostnader for egen regning	14 867	70,9	14 301	70,3
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	3 730	17,8	2 910	14,3
Resultat av teknisk regnskap	2 533	12,1	3 262	16,0
Netto inntekter fra investeringer	2 016	9,6	1 793	8,8
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	1 007	4,8	1 099	5,4
herav verdiendringer	297	1,4	-931	-4,6
herav gevinster ved realisasjon	781	3,7	1 515	7,4
Resultat av ikke teknisk regnskap	1 957	9,3	1 700	8,4
Resultat før skattekostnad	4 490	21,4	4 962	24,4

Figur 5.11: Resultater i skadeforsikringsforetakene samlet. Prosent av premieinntekter f.e.r.

Lønnsomheten i den forsikringsrelaterte driften ble svekket fra første halvår i 2016 til samme periode i år, se figur 5.12. Erstatningskostnader f.e.r. økte med 0,6 prosentpoeng av premieinntekter f.e.r., hvilket ga en skadeprosent på 70,9 prosent i første halvår 2017. Kostnadsprosenten økte til 17,8 prosent. Combined ratio, summen av skade- og kostnadsprosenten, for skadeforsikringsforetakene samlet var 88,6 prosent ved utgangen av første halvår 2017, opp 4 prosentpoeng fra samme periode i 2016. Fratrullet engangseffekten i Gjensidige Forsikring ASA, økte combined ratio med i underkant av 2 prosentpoeng.

Figur 5.12: Sum av skade- og kostnadsprosent for skadeforsikringsforetakene samlet (combined ratio)

Balanse

Total forvaltningskapital i skadeforsikringsforetakene økte med 3,4 prosent fra utgangen av første halvår 2016 til utgangen av første halvår 2017. Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning utgjorde ved utgangen av første halvår 38,6 prosent av forvaltningskapitalen, noe lavere enn ved utgangen av første halvår 2016, se tabell 5.7. Aksjeandelen var i overkant av 10 prosent.

Tabell 5.7: Utvalgte balanseposter for skadeforsikringsforetakene

	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer	102 760	77,0	101 651	78,8
Bygninger og andre faste eiendommer	284	0,2	308	0,2
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	11 093	8,3	10 170	7,9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 408	16,1	22 787	17,7
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	69 477	52,1	67 917	52,7
Aksjer og andeler	13 620	10,2	12 790	9,9
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	51 499	38,6	51 551	40,0
Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser	6 673	5,0	5 642	4,4
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	133 381	100,0	128 968	100,0
Egenkapital	41 649	31,2	41 817	32,4
Forsikringsforpliktelser brutto	75 509	56,6	73 082	56,7
Avsetning for ikke opptjent bruttopremie	23 199	17,4	21 741	16,9
Brutto erstatningsavsetning	51 597	38,7	50 660	39,3

6 Resultat og balanse for hver bransje

BANKER (bankkonsern)

Samtlige 126 norske banker

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter m.v.	59 326	2,59	56 512	2,53
Rentekostnader m.v.	21 107	0,92	20 808	0,93
Netto renteinntekter	38 219	1,67	35 703	1,60
Utbytte	1 497	0,07	2 427	0,11
Provisjonsinntekter m.v.	10 213	0,45	9 507	0,43
Provisjonskostnader m.v.	2 478	0,11	2 318	0,10
Netto verdiendr. på finansielle instrumenter	2 622	0,11	3 870	0,17
Andre inntekter	2 065	0,09	3 313	0,15
Lønn- og administrasjonskostnader	18 769	0,82	17 881	0,80
... herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser oa.	11 884	0,52	11 602	0,52
Avskrivninger	1 536	0,07	1 752	0,08
Andre kostnader	3 163	0,14	2 848	0,13
Driftsresultat før tap	28 670	1,25	30 022	1,35
Tap på utlån	2 464	0,11	5 576	0,25
Verdifall på ikke-finansielle eiendeler	-19	0,00	-144	-0,01
Resultat før skatt	26 224	1,14	24 590	1,10
Skattekostnad	5 842	0,25	5 200	0,23
Resultat for perioden	20 382	0,89	19 390	0,87

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	4 472 400		4 282 309	4,4
Brutto utlån til kunder	3 300 048		3 096 115	6,6
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	28 541		24 833	14,9
... herav gruppenedskrivninger	12 046		10 414	15,7
Innsk. fra og gjeld til kunder	2 169 754		1 981 797	9,5
Gjeld stiftet ved utsted. av verdipapirer	1 374 605		1 391 370	-1,2

KREDITTFORETAK**28 kredittforetak (uten Eksportfinans)**

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	19 185	2,01	18 216	1,98
Rentekostnader og lignende kostnader	12 526	1,31	12 036	1,31
= Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	6 659	0,70	6 180	0,67
Utbytte og andre lignende inntekter	6	0,00	6	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	93	0,01	59	0,01
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	379	0,04	199	0,02
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	-2 268	-0,24	-633	-0,07
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	-276	-0,03	111	0,01
Andre driftsinntekter	3	0,00	3	0,00
Lønn og administrasjonskostnader	829	0,09	1 916	0,21
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	118	0,01	106	0,01
Avskrivninger og avsetninger	16	0,00	15	0,00
Andre driftskostnader	150	0,02	175	0,02
Driftsresultat før tap	2 843	0,30	3 422	0,37
Tap på utlån	-3	0,00	11	0,00
Resultat før skatt	2 845	0,30	3 410	0,37
Skatt på ordinært resultat	707	0,07	846	0,09
Periodens resultat	2 138	0,22	2 563	0,28

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	1 987 003		1 910 545	4,0
Brutto utlån til kunder	1 620 195		1 509 433	7,3
... herav vurdert til amortisert kost	1 430 941		1 312 366	9,0
...herav vurdert til virkelig verdi	189 255		197 067	-4,0
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-308		-335	-8,3
...herav gruppenedskrivninger	-217		-235	-7,7
Gjeld til kredittinstitusjoner	291 370		251 006	16,1
Gjeld v. utstedelse av verdipapirer	1 516 124		1 484 522	2,1

FINANSIERINGSFORETAK**26 finansieringsforetak**

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Renteinntekter og lignende inntekter	4 241	6,47	3 776	6,42
Rentekostnader og lignende kostnader	968	1,48	809	1,38
= Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter	3 273	5,00	2 966	5,05
Utbytte og andre lignende inntekter	0	0,00	1	0,00
Provisjonsinntekter og inntekter fra banktjenester	426	0,65	441	0,75
Provisjonskostnader og kostnader ved banktjenester	448	0,68	399	0,68
Nto. gev./tap omløpsmidler/fin. eiend. vurd. til virk. verdi	10	0,02	3	0,01
Nto. gev./tap sikringsbokføring/valutakursdifferanser	5	0,01	0	0,00
Andre driftsinntekter	201	0,31	221	0,38
Lønn og administrasjonskostnader	1 065	1,63	995	1,69
...herav lønn, pensjoner og sosiale ytelser	601	0,92	560	0,95
Avskrivninger og avsetninger	80	0,12	105	0,18
Andre driftskostnader	255	0,39	215	0,37
Driftsresultat før tap	2 068	3,16	1 918	3,26
Tap på utlån	361	0,55	158	0,27
Resultat før skatt	1 707	2,61	1 760	3,00
Skatt på ordinært resultat	418	0,64	441	0,75
Periodens resultat	1 289	1,97	1 319	2,24

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr		Mill. kr	% vekst
Forvaltningskapital	134 843		122 987	9,6
Brutto utlån til kunder	125 920		111 512	12,9
Tapsnedskrivninger av utlån (amortisert kost)	-1 199		-1 201	-0,1
...herav gruppenedskrivninger	-411		-335	22,6
Gjeld til kredittinstitusjoner	95 568		90 730	5,3

Resultatrapport for finansforetak, 1. halvår 2017

Resultat og balanse for hver bransje

LIVSFORSIKRINGSFORETAK

12 livsforsikringsforetak

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Forfalte bruttopremier	46 749	6,7	49 463	7,6
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	30 274	4,3	23 386	3,6
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	10 444	1,5	11 736	1,8
herav gevinster ved realisasjon	279	0,0	3 971	0,6
herav verdiendringer	14 332	2,1	4 024	0,6
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	12 034	1,7	-721	-0,1
Utbetalte erstatninger	-27 070	-3,9	-25 254	-3,9
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-22 273	-3,2	-21 493	-3,3
herav endring i kursreguleringsfond	-9 967	-1,4	-2 865	-0,4
Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-7 042	-1,0	-7 234	-1,1
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-3 100	-0,4	-2 965	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 676	0,4	2 403	0,4
Resultat av ikke-tekniske regnskap (selskapsporteføljen)	1 593	0,2	1 390	0,2
Resultat før skatt	4 269	0,6	3 794	0,6
Endringer i kursreguleringsfond	9 967	1,4	2 865	0,4
Verdijustert resultat før skatt	14 236	2,0	6 659	1,0
Totalresultat (inkl. andre resultatkomponenter) etter skatt	3 661	0,5	3 378	0,5

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer (inkl. eiendomsselskaper)	123 032	9	119 702	9
Finansielle eiendeler til amortisert kost	500 711	35	451 764	34
herav investeringer som holdes til forfall	122 753	9	130 013	10
herav utlån og fordringer	350 512	25	294 891	22
Finansielle eiendeler til virkelig verdi	741 310	52	703 126	53
herav aksjer og andeler	321 585	23	254 291	19
herav obligasjoner og sertifikater	405 012	28	416 940	31
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	1 428 804	100	1 333 115	100
herav eiendeler i selskapsporteføljen	132 062	9	125 990	9
herav eiendeler i kollektivporteføljen	1 032 225	72	996 309	75
herav eiendeler i investeringsvalgporteføljen	263 696	18	210 007	16
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	1 019 534	71	980 039	74
herav premiereserve	889 934	62	865 367	65
herav tilleggsavsetninger	43 807	3	35 619	3
herav kursreguleringsfond	55 757	4	43 502	3

Resultatrapport for finansforetak, 1. halvår 2017

Resultat og balanse for hver bransje

PENSJONSKASSER

48 pensjonskasser

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Forfalte bruttopremier	7 515	4,9	8 018	5,4
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	11 134	7,3	1 935	1,3
herav renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	2 591	1,7	2 845	1,9
herav gevinster ved realisasjon	1 758	1,1	2 031	1,4
herav verdiendringer	6 354	4,2	-3 261	-2,2
Utbetalte pensjoner mv.	-3 742	-2,4	-3 569	-2,4
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-11 292	-7,4	-2 940	-2,0
herav endring i kursreguleringsfond	-6 234	-4,1	3 295	2,2
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktsfastsatte forpliktelser*	-452	-0,3	-802	-0,5
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 824	1,8	2 316	1,6
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	1 221	0,8	702	0,5
Resultat før skatt	4 045	2,6	3 018	2,0
Endring i kursreguleringsfond	6 234	4,1	-3 295	-2,2
Verdijustert resultat før skatt	10 279	6,7	-276	-0,2
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	4 009	2,6	2 964	2,0

* Flertallet av pensjonskassene fyller ikke ut denne posten i delårsregnskapet

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr.	I % av FK	Mill. kr.	I % av FK
Bygninger og andre faste eiendommer*	17 554	5,6	16 210	5,6
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	18 298	5,8	19 872	6,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	17 003	5,4	18 376	6,3
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	278 239	88,0	251 712	86,9
herav aksjer og andeler	116 190	36,7	101 091	34,9
herav obligasjoner o.a. verdipapirer med fast avkastning	155 240	49,1	144 738	50,0
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	316 251	100,0	289 678	100,0
herav selskapsportefølje	34 656	11,0	30 464	10,5
herav investeringer i kollektivporteføljen	272 093	86,0	250 164	86,4
herav investeringer i investeringsvalgporteføljen	9 501	3,0	9 051	3,1
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	266 546	84,3	246 491	85,1
herav premiereserve mv.	212 982	67,3	200 695	69,3
herav kursreguleringsfond	34 876	11,0	23 307	8,0
herav tilleggsavsetninger	11 281	3,6	11 359	3,9

SKADEFORSIKRINGSFORETAK

43 skadeforsikringsforetak (uten captives, Gard, Skuld og DNK)

RESULTAT	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av premie	Mill. kr	% av premie
Premieinntekter for egen regning	20 983		20 352	
Erstatningskostnader for egen regning	14 867	70,9	14 301	70,3
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	3 730	17,8	2 910	14,3
Resultat av teknisk regnskap	2 533	12,1	3 262	16,0
Netto inntekter fra investeringer	2 016	9,6	1 793	8,8
herav renteinntekt og utbytte på finansielle eiendeler	1 007	4,8	1 099	5,4
herav verdiendringer	297	1,4	-931	-4,6
herav gevinster ved realisasjon	781	3,7	1 515	7,4
Resultat av ikke teknisk regnskap	1 957	9,3	1 700	8,4
Resultat før skattekostnad	4 490	21,4	4 962	24,4

BALANSE	30.06.2017		30.06.2016	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Investeringer	102 760	77,0	101 651	78,8
Bygninger og andre faste eiendommer	284	0,2	308	0,2
Datterforetak, tilknyttet foretak og felleskontrollerte foretak	11 093	8,3	10 170	7,9
Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	21 408	16,1	22 787	17,7
Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	69 477	52,1	67 917	52,7
herav aksjer og andeler	13 620	10,2	12 790	9,9
herav obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	51 499	38,6	51 551	40,0
Gjenforsikringsandel av brutto forsikringsforpliktelser	6 673	5,0	5 642	4,4
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	133 381	100,0	128 968	100,0
Egenkapital	41 649	31,2	41 817	32,4
Forsikringsforpliktelser brutto	75 509	56,6	73 082	56,7
herav avsetning for ikke opptjent bruttopremie	23 199	17,4	21 741	16,9
herav brutto erstatningsavsetning	51 597	38,7	50 660	39,3

7 Tabeller for grupper av foretak

Banker

Tabell 7.1: Resultatposter for gruppen av de 7 store bankene

	1. halvår 17		1. halvår 16	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	24 227	1,42	23 376	1,38
Andre inntekter	9 941	0,58	12 946	0,76
herav verdiendr. finansielle instrumenter	2 073	0,12	3 484	0,21
Driftskostnader	15 647	0,92	15 397	0,91
herav lønn og personalkostnader	8 513	0,50	8 486	0,50
Resultat før tap	18 521	1,09	20 926	1,23
Tap på utlån	1 784	0,10	4 425	0,26
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	-23	0,00	26	0,00
Resultat før skatt	16 761	0,98	16 475	0,97
Skattekostnad	3 795	0,22	3 484	0,21
Resultat etter skatt	12 966	0,76	12 991	0,77
EK-avkastning	10,5		11,4	

Tabell 7.2: Balanseposter for gruppen av de 7 store bankene

	30.06.17		30.06.16		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	3 247,4		3 171,9		2,4
Brutto utlån til kunder*	2 270,3		2 170,6		4,6
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	2 389,4		2 292,4		4,2
Tapsnedskrivninger på utlån*	-19,4	-0,9	-16,8	-0,8	15,5
herav individuell tapsnedskrivning	-12,3	-0,6	-10,7	-0,5	14,7
herav gruppenedskrivning	-7,1	-0,3	-6,1	-0,3	16,9
Brutto misligholdte utlån	21,3	0,9	22,4	1,0	-5,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	234,7		220,8		6,3
Innskudd fra kunder*	1 485,1		1 358,8		9,3
Verdipapirgjeld	1 047,0		1 089,2		-3,9
Innskuddsdekning (%)	65,4		62,6		

* Justert for DNB Banks reklassifiserte Baltikum-aktivitet (i påvente av opprettelsen av felles bank med Nordea)

Tabell 7.3: Resultatposter for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	1. halvår 17		1. halvår 16	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	10 127	2,39	9 058	2,35
Andre inntekter	2 477	0,59	2 569	0,67
herav verdiendr. finansielle instrumenter	401	0,09	303	0,08
Driftskostnader	5 181	1,22	4 777	1,24
herav lønn og personalkostnader	2 207	0,52	2 097	0,54
Resultat før tap	7 424	1,75	6 849	1,78
Tap på utlån	463	0,11	917	0,24
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	2	0,00	10	0,00
Resultat før skatt	6 959	1,64	5 922	1,54
Skattekostnad	1 586	0,37	1 298	0,34
Resultat etter skatt	5 373	1,27	4 624	1,20
EK-avkastning	13,9		13,5	

Tabell 7.4: Balanseposter for gruppen av de 24 mellomstore bankene

	30.06.17		30.06.16		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	872,8		795,3		9,7
Brutto utlån til kunder	739,4		666,8		10,9
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	805,0		730,6		10,2
Tapsnedskrivninger på utlån	-6,8	-0,9	-6,0	-0,9	13,2
herav individ. tapsnedskr.	-3,0	-0,4	-2,7	-0,4	12,6
herav gruppenedskrivning	-3,8	-0,5	-3,3	-0,5	13,6
Brutto misligholdte utlån	11,4	1,5	9,9	1,5	15,0
Gjeld til kredittinstitusjoner	35,1		41,7		-15,8
Innskudd fra kunder	433,3		395,1		9,7
Gjeld ved utst. av verdipapirer	279,2		260,8		7,1
Innskuddsdekning	58,6		59,2		

Tabell 7.5: Resultatposter for gruppen av de 95 mindre bankene

	1. halvår 17		1. halvår 16	
	Mill.kr.	% av GFK	Mill.kr.	% av GFK
Netto renteinntekter	3 864	2,29	3 269	2,17
Andre inntekter	1 501	0,89	1 284	0,85
herav kursgev. finansielle instrumenter	148	0,09	83	0,06
Driftskostnader	2 640	1,56	2 306	1,53
herav lønn og personalkostnader	1 164	0,69	1 019	0,68
Resultat før tap	2 725	1,61	2 247	1,49
Tap på utlån	217	0,13	234	0,16
Verdifall på ikke finansielle eiendeler	3	0,00	-180	-0,12
Resultat før skatt	2 505	1,48	2 193	1,45
Skattekostnad	462	0,27	418	0,28
Periodens resultat	2 043	1,21	1 775	1,18
EK-avkastning	11,0		11,3	

Tabell 7.6: Balanseposter for gruppen av de 95 mindre bankene

	30.06.17		30.06.16		vekst i %
	Mrd.kr	% av br. utlån	Mrd.kr	% av br. utlån	
Forvaltningskapital	352,2		315,1		11,8
Brutto utlån til kunder	290,4		258,7		12,3
... Inkl. utlån i gruppeeide OMF-foretak	371,3		332,3		11,7
Tapsnedskrivninger	-2,3	-0,8	-2,0	-0,8	15,2
herav individ. tapsnedskr.	-1,2	-0,4	-1,0	-0,4	15,6
herav gruppenedskrivning	-1,1	-0,4	-1,0	-0,4	14,8
Brutto misligholdte utlån	4,5	1,6	4,2	1,6	7,2
Gjeld til kredittinstitusjoner	5,2		5,0		3,7
Innskudd fra kunder	251,3		228,0		10,2
Gjeld ved utst. av verdipapirer	48,3		41,4		16,7
Innskuddsdekning	86,5		88,1		

Finansieringsforetak

Tabell 7.7: Resultatposter finansieringsforetak med leasing/bilfinansiering som hovedområde (9 norske foretak)

	1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr	% av GFK	Mill. kr	% av GFK
Netto renteinntekter	1 756	3,39	1 511	3,22
Andre inntekter	187	0,36	212	0,45
herav verdiendr. finansielle instrumenter	8	0,01	2	0,00
Andre kostnader	690	1,33	634	1,35
herav lønn og personalkostnader	402	0,78	387	0,82
Driftsresultat før tap	1 238	2,39	1 042	2,22
Bokførte tap på utlån	99	0,19	49	0,10
Resultat før skatt	1 139	2,20	994	2,12
Skattekostnad	280	0,54	251	0,53
Resultat etter skatt	858	1,66	743	1,58

Tabell 7.8: Balanseposter finansieringsforetak med leasing/bilfinansiering som hovedområde (9 norske foretak)

	30.06.2017		30.06.2016		
	Mill. kr	% br. utlån	Mill. kr	% br. utlån	% vekst
Forvaltningskapital	106 428		98 713		7,8
Brutto utlån til kunder	103 355		92 738		11,4
herav leasing	67 241		60 436		11,3
Leasing totalt i norske foretak*	120 428		107 405		12,1
Tapsnedskrivninger på utlån til amortisert kost	-973	-1,0	-937	-1,0	3,9
herav individuelle tapsnedskrivninger	-757	-0,8	-759	-0,8	-0,2
herav gruppenedskrivninger	-216	-0,2	-178	-0,2	21,3
Brutto misligholdte lån, 30 dager	3 650	3,5	3 652	3,9	-0,1
Gjeld til kredittinstitusjoner	80 415		77 028		4,4

*omfatter 15 finansieringsforetak og banker

Tabell 7.9: Balanseposter (19 filialer av utenlandske finansieringsforetak)

	30.06.2017	30.06.2016	Vekst i %
	Mill. kr	Mill. kr	
Brutto utlån til kunder	62 267	58 360	6,7
herav leasing (8 filialer)	14 791	12 881	14,8
Leasing totalt i utenlandske filialer*	23 743	21 024	12,9

*omfatter 11 utenlandske filialer av finansieringsforetak og banker

Pensjonskasser

Tabell 7.10: Resultat - private og kommunale pensjonskasser

RESULTAT	Private				Kommunale			
	1. halvår 2017		1. halvår 2016		1. halvår 2017		1. halvår 2016	
	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK	Mill. kr.	% av GFK
Premieinntekter	2 964	3,3	3 667	4,1	4 658	7,3	4 501	7,8
herav forfalte premier brutto	3 027	3,4	3 661	4,1	4 488	7,1	4 357	7,5
herav overføring av premieres. fra andre forsikr.- og pensj.foretak	0	0,0	79	0,1	171	0,3	146	0,3
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	7 055	7,9	477	0,5	4 079	6,4	1 458	2,5
herav: renteinntekter og utbytte på finansielle eiendeler	1 688	1,9	1 879	2,1	903	1,4	966	1,7
gevinster ved realisasjon	1 507	1,7	1 432	1,6	252	0,4	599	1,0
verdiendringer	3 555	4,0	-3 048	-3,4	2 799	4,4	-213	-0,4
Pensjoner mv.	-2 039	-2,3	-1 901	-2,1	-1 802	-2,8	-1 755	-3,0
herav overføring av premiereserve mv. til andre	-30	0,0	-29	0,0	-70	-0,1	-58	-0,1
Endring i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-5 122	-5,7	309	0,3	-6 170	-9,7	-3 249	-5,6
herav endring i premiereserve mv.	-1 661	-1,9	-2 690	-3,0	-3 239	-5,1	-3 269	-5,7
herav endring i kursreguleringsfond	-3 438	-3,8	3 078	3,4	-2 796	-4,4	217	0,4
Midler tilordnet forsikringskontraktene -kontraktsfastsatte forpliktelser*	-339	-0,4	-487	-0,5	-113	-0,2	-315	-0,5
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-202	-0,2	-183	-0,2	-172	-0,3	-147	-0,3
Resultat av teknisk regnskap (kundeporteføljene)	2 182	2,4	1 850	2,0	641	1,0	466	0,8
Resultat av ikke-teknisk regnskap (selskapsporteføljen)	866	1,0	558	0,6	355	0,6	144	0,2
Resultat før skatt	3 049	3,4	2 408	2,7	996	1,6	610	1,1
Endring i kursreguleringsfondet	3 438	3,8	-3 078	-3,4	2 796	4,4	-217	-0,4
Verdijustert resultat før skatt	6 487	7,2	-670	-0,7	3 793	6,0	393	0,7
Totalresultat (etter skatt og inkl. andre resultatkomponenter)	3 012	3,4	2 364	2,6	996	1,6	600	1,0

Tabell 7.11: Balanse - private og kommunale pensjonskasser

BALANSE	Private				Kommunale			
	30.06.17		30.06.16		30.06.17		30.06.16	
	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK	Mill. kr	% av FK
Bygninger og faste eiendommer*	10 449	5,7	10 161	5,9	7 105	5,3	6 050	5,1
Finansielle eiendeler målt til amortisert kost	6 832	3,7	6 900	4,0	11 466	8,6	12 972	11,0
Finansielle eiendeler målt til virkelig verdi:	165 084	90,0	153 559	89,6	113 155	85,1	98 153	83,0
herav aksjer og andeler	73 813	40,3	65 701	38,3	42 377	31,9	35 390	29,9
herav obligasjoner og sertifikater	88 670	48,4	85 413	49,8	66 570	50,1	59 325	50,2
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	183 357	100,0	171 405	100,0	132 894	100,0	118 273	100,0
herav selskapsportefølje	22 097	12,1	19 933	11,6	12 560	9,5	10 530	8,9
herav kollektivportefølje	158 708	86,6	148 957	86,9	113 386	85,3	101 206	85,6
herav investeringsvalgportefølje	2 553	1,4	2 515	1,5	6948	5,2	6 536	5,5
Forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	154 517	84,3	146 182	85,3	112 029	84,3	100 309	84,8
herav premiereserve	120 143	65,5	114 903	67,0	92 839	69,9	85 792	72,5
herav kursreguleringsfond	24 418	13,3	17 680	10,3	10 457	7,9	5 627	4,8
herav tilleggsavsetninger	6 914	3,8	6 684	3,9	4 367	3,3	4 675	4,0

